

”Slöjdämnet borde förbereda
eleverna på att anpassa sitt
kunnande till verklighetens
behov”

Medelålderspersoners syn på vardagsnyttan med
teknisk slöjd inom den grundläggande utbildningen

Daniel Söderström
Magisteravhandling i slöjdpedagogik
Fakulteten för pedagogik och
välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa 2018

ABSTRAKT

Författare Söderström, Daniel	Årtal 2018
Arbetets titel ”Slöjdämnet borde förbereda eleverna på att anpassa sitt kunnande till verklighetens behov”: Medelålderspersoners syn på vardagsnyttan med teknisk slöjd inom den grundläggande utbildningen	
Oppublicerad magisteravhandling i slöjdpedagogik för pedagogie magisterexamen Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidoantal 73
Referat <p>Slöjdämnets existens i Norden har på senare tid ifrågasatts av utomstående personer som anser att slöjden inte hör hemma i dagens högteknologiska samhälle. I min kandidatavhandling, Söderström (2016) fokuserades den praktiska nyttan med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden, sett ur unga vuxnas (20–30 år) perspektiv. I föreliggande avhandling kommer jag att fortsätta på samma tema som behandlades i min kandidatavhandling, det vill säga synen på den praktiska nyttan med slöjd inom den grundläggande utbildningen, samt synen på slöjden som skolämne. Som kontrast till kandidatavhandlingen läggs den empiriska delens fokus här på personer i medelåldern (40–55 år). En jämförande diskussion förs sedan mellan de två åldersgruppernas syn på slöjdämnet. Syftet är att kartlägga unga vuxnas och medelålderspersoners syn på vardagsnyttan med slöjdämnet samt hur inställningen till slöjdämnet förändrats över tid. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor formulerats:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Hur upplever medelålderspersoner att de i vardagen har nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhöll i skolslöjden?2. Hurdant innehåll anser medelålderspersoner att slöjdundervisningen borde ha med tanke på sina vardagsbehov?3. Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som skolämne?4. Hur har synen på och inställningen till slöjdämnet förändrats sedan grundskolans införande i Finland under 1970-talet? <p>För att få svar på forskningsfrågorna användes webbenkät som datainsamlingsmetod. Enkäten bestod av öppna frågor och i undersökningen deltog sju personer i medelåldern.</p> <p>Resultaten antyder om att medelålderspersonerna i största allmänhet har en mera positiv syn på slöjdämnet än vad de unga vuxna har. Unga vuxna kunde se den potentiella nyttan med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden, men uppgav för det mesta att de inte utnyttjat dessa kunskaper och färdigheter i sina vardagsliv. Samtliga medelålderspersoner menade däremot att de på ett eller annat sätt kunnat använda sådant de lärt sig under slöjdundervisningen i sin vardag. Båda grupperna framhåller att slöjdämnet kunde fokusera mera på sådant ämnesinnehåll som befrämjar vardagsnytta.</p>	
Sökord / indexord enl. Tesaurus Slöjd, vardagsnytta, medelålderspersoner	

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syfte och forskningsfrågor	4
1.3. Tidigare forskning	4
1.4. Definition av begrepp	5
1.5. Avhandlingens uppbyggnad	5
2. Slöjd ur ett historiskt perspektiv	7
2.1. Slöjdverksamhet i samhället	7
2.2. Införandet av folkskolan	8
3. Införandet av grundskolan	12
3.1. Kommittébetänkande 1970	12
3.2. Läroplan 1985	13
3.3. Läroplan 1994	14
3.4. Läroplan 2004	15
3.5. Läroplan 2014	16
4. Slöjdprocessmodeller	18
4.1. Lindfors tre-fasmodell	19
4.2. Pöllänens fyra-fasmodell	21
4.3. Jämförelse och diskussion	22
5. Slöjdämnets existens	24
5.1. Slöjden ett omdebatterat läroämne	24
5.2. Hartviks nio existensmotiv för slöjdämnet	26
5.3. Unga vuxnas syn på den praktiska nyttan med teknisk slöjd	28
6. Metod och genomförande	30
6.1. Precisering av syfte och forskningsfrågor	30
6.2. Val och beskrivning av metod	31
6.3. Val av respondenter	32

6.4.	Beskrivning och genomförande av datainsamling.....	33
6.5.	Reliabilitet, validitet, generaliserbarhet och etik	36
6.6.	Bearbetning av insamlat material.....	39
7.	Resultatrevisning	40
7.1.	Medelålderspersoners upplevda vardagsnytta med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden.....	40
7.1.1.	Handlingsberedskap - att vara oberoende av utomstående hjälp.....	40
7.1.2.	Att veta hur man använder verktyg säkert.....	41
7.1.3.	Reparationer och installationer i hemmet.....	42
7.1.4.	Att veta hur saker funkar och hur de är konstruerade.....	42
7.1.5.	Slöjdandets affektiva värde	43
7.1.6.	Att vara förberedd och disciplinerad	43
7.1.7.	Yrkesval och hobby	43
7.2.	Medelålderspersoners åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till sina vardagsbehov	44
7.2.1.	Mångsidigt med fokus på väsentliga grundkunskaper och -färdigheter.....	44
7.2.2.	Att designa egna produkter från början till slut och att följa ritning	45
7.2.3.	Användbara konstruktioner och hållfasthetslära	45
7.2.4.	Installationer i hemmet	46
7.2.5.	Möbelrestaurering.....	46
7.2.6.	Underhåll av verktyg	47
7.3.	Medelålderspersoners syn på slöjden som skolämne.....	47
7.3.1.	Ett praktiskt läroämne som motvikt till de teoretiska ämnena	47
7.3.2.	Möjlighet till slöjdverksamhet.....	48
7.3.3.	Att behärska verktyg - en grundfärdighet.....	48
7.3.4.	Egna kreativa projekt eller modellslöjd?	49
7.3.5.	Hållbar utveckling	49
7.3.6.	Andra skolämnena viktigare.....	49

8. Diskussion.....	51
8.1. Resultatdiskussion.....	51
8.1.1. Upplevd vardagsnytta med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden ...	52
8.1.2. Åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till vardagsbehoven.....	53
8.1.3. Synen på slöjden som skolämne.....	55
8.1.4. En sammanfattande jämförelse mellan två generationers syn på slöjdämnet	56
8.2. Metoddiskussion	58
8.3. Förslag till fortsatt forskning	59
Referenser.....	61
Bilagor.....	68
Missiv	68

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Det är så enkelt att i vårt moderna högteknologiska samhälle försumma slöjden som läroämne. Tidigare krävdes slöjdekunskaper dels för att kunna tillverka de nyttoföremål som behövdes i vardagen, dels för att kunna utföra reparationer i hemmet (Suojanen, 2000). Idag behövs inte nödvändigtvis dessa kunskaper längre i och med att så mycket av det arbete som tidigare gjorts för hand nu har tagits över av maskiner. Nyttoföremål anses enklare och billigare att köpa än att tillverka själv (Björk, 1997) och reparationer i hemmet utförs ofta av professionella yrkesmänniskor. I och med att behovet för egentillverkade föremål minskar kan det som följd bidra till att slöjdämnet förlorar sin mening. Den teknologiska utvecklingen i vårt samhälle går framåt, husbehoven ändrar med tiden och slöjdämnet måste hänga med i svängarna.

Det ligger i min natur att ifrågasätta det mesta som händer omkring mig. Jag accepterar sällan att något är på ett visst sätt bara *därför att det är så*. *Så har man alltid gjort*, är ett klassiskt svar som ger ringa tillfredsställelse i och med dess intetsägande natur. Allt bör kunna motiveras med tillräckligt hållbara argument för att det ska kunna hållas stående av sig själv. Jag utmanar fastslagna regler och vedertagna seder och traditioner, men inte för att jag nödvändigtvis vill orsaka trubbel (vilket sällan är fallet), utan för att jag vill *förstå*.

Med detta i åtanke har jag under mina studier intresserat mig för frågor som direkt utmanar och/eller ifrågasätter skolslöjdens existens. Detta inkluderar frågor som "Varför har vi slöjd i skolan?", "Behövs skolslöjden fortfarande?" och "Vad har vi för praktisk nytta av slöjdekunskaper i vardagen?". Dessa frågor kan i sin tur väcka följdfrågor som "Vad skulle hända om skolslöjden försvann?" Denna gång ifrågasätter jag eftersom jag är en väldigt praktiskt lagd individ och därför vill förstå *varför* något görs. Vad är syftet och vilket är det praktiska tillämpningsområdet? I min kandidatavhandling, *"Det är en bra sak att själv kunna fixa grejer": En kvalitativ studie kring unga vuxnas syn på den praktiska nyttan med teknisk slöjd inom grundskoleutbildningen* (Söderström, 2016), försökte jag få svar på just dessa frågor. Undersökningen fokuserade på den direkt praktiska nyttan och de vardagstillämpningar som slöjdämnet ger möjlighet till, sett ur unga vuxnas (20–30 år) perspektiv. Undersökningen var kvalitativ och datainsamlingen gjordes med hjälp av webbenkäter med öppna frågor. I undersökningen deltog åtta personer i åldern 21–26 år.

Resultaten från undersökningen visade att fastän ytterst få respondenter uppgav att de haft praktisk nytta av slöjdkunskaperna i sin vardag, finns det ändå ett intresse för att få idka slöjdverksamhet utanför grundskoleutbildningen. En bidragande orsak till att slöjdundervisningen verkar oändamålsenlig har aktualiserats i undersökningen; nämligen att slöjdundervisningen inte lär ut sådan kunskap som eleverna faktiskt upplever att de har nytta av när de gått ut grundskolan. En tydligt framträdande aspekt var att genom att besitta kunskaperna för att själv kunna reparera och underhålla bruksföremål blir man mindre beroende av professionell hjälp. Eftersom det finns ett intresse för att lära sig praktiska färdigheter som att kunna ta hand om trägolv, bygga terrass, renovera lägenheter och restaurera möbler, varför kan man då inte låta eleverna lära sig sådant redan i grundskoleutbildningen? (Söderström, 2016.)

Till skillnad från alla halvfabrikat har slöjden flera ekonomiska fördelar, hävdar Johansson (2009). Slöjdade föremål är oftast hållbarare och behöver inte bytas ut. ”Att vara slöjdkunnig medverkar till ett oberoende i samhället genom att själv kunna göra, och klara av att vårda och reparera, istället för att slänga och köpa nytt” (Johansson, 2009). Hon menar att genom att kunna reparera och underhålla saker istället för att köpa nya, får vi en inblick i tillverkningsprocessen (Johansson, 2011).

Även om förmågan att kunna skapa, underhålla och reparera föremål inte bör underskattas, poängterar Borg och Lindström (2008) att slöjdens främsta syfte inte är dess omedelbara nytta. De menar att varken själva görandet, materialkännedomen eller förmågan att kunna hantera verktyg och maskiner är tillräcklig motivering för slöjddämnets existens. Slöjden är nu och i framtiden snarare en del av ”[...] en allsidig bildning omfattande huvud, hjärta och hand” (Borg & Lindström, 2008, s. 7). Vidare hänvisar de till den svenska skolslöjdens pionjärer, Otto Salomon och Hulda Lundin, vilka redan tidigt betonade att slöjdens syfte inte var att utbilda hantverkare utan att ge kunskap för livet, vilket innebär att utveckla mångsidiga centrala kompetenser som varje individ kan dra nytta av (Borg & Lindström, 2008, s. 7). Begreppet *mångsidig kompetens* förekommer även i läroplansgrunderna (Utbildnings-styrelsen, 2014).

Lindfors (1995) menar att ”det nutida samhället behöver människor som kan tillämpa kunskap i handling, en kompetens som slöjd torde kunna ge ifall undervisningen genomförs på ett ändamålsenligt sätt” (Lindfors, 1995, s. 83). På basis av citatet borde slöjddämnet i teorin ha existensmotiv även i fortsättningen, förutsatt att man som lärare motiverar undervisningen och ser till att den uppfyller dagens mål och dagens syften.

Den aspekten av slöjden som här uppmärksammas av Borg och Lindström (2008) och därtill av Lindfors (1995) kan beskrivas som *handlingsberedskap*, vilket är det första och främsta existensmotivet som även Hartvik (2013) lyfter fram till slöjdämnets försvar inom den allmänbildande skolan. Begreppet *handlingsberedskap* innefattar aspekter som *att veta hur man gör* samt *att kunna göra*. *Att veta hur man gör* handlar om att genom en utförd slöjdprocess bli medveten om hur något är konstruerat, hur alla delar hänger ihop och fungerar tillsammans som en helhet. Genom en allmän vetskap om hur olika saker görs kan denna form av handlingsberedskap ha ett värde och medföra nytta, även om människan inte nödvändigtvis har som avsikt att slöjda i framtiden. *Att kunna göra* innebär att med avsikt utföra slöjdrelaterade sysslor, vilket innefattar olika former av reparation och underhåll. (Hartvik, 2013.)

Utvecklingen har gått i en sådan riktning att det är alltmer vanligt att förlita sig på andras kunnande och expertis. Via TV (exempelvis *Sommar med Ernst och Strömsö*) och tidskrifter är det vanligare att se på när andra gör istället för att göra själv. Handlingsberedskapen handlar i det här fallet då främst om val, värderingar och ställningstaganden. Å andra sidan syns ett ökat inredningsintresse, att kunna fixa själv hemma. Det är naturligt att inom slöjden ta upp teman som resurshushållning, återanvändning och hållbar utveckling (Borg & Lindström, 2008, s. 9). Handlingsberedskapen handlar då istället om det egna kunnandet, att själv våga bearbeta material med hjälp av redskap och maskiner. (Hasselskog & Johansson, 2008, s. 19.)

1.2. Syfte och forskningsfrågor

I föreliggande avhandling kommer jag att fortsätta på samma tema som behandlades i min kandidatavhandling (Söderström, 2016), det vill säga synen på den praktiska nyttan med slöjd inom den grundläggande utbildningen, samt synen på slöjden som skolämne. Som kontrast till kandidatavhandlingen läggs den empiriska delens fokus här på personer i medelåldern (definierat som 40–55 år gammal) istället för på unga vuxna. En jämförande diskussion förs sedan mellan de två åldersgruppernas syn på slöjdämnet. Syftet är att kartlägga unga vuxnas och medelålderspersoners syn på vardagsnyttan med slöjdämnet samt hur inställningen till slöjdämnet förändrats över tid.

För att avspegla det ovannämnda, har följande forskningsfrågor formulerats:

1. Hur upplever medelålderspersoner att de i vardagen har nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhöll i skolslöjden?
2. Hurdant innehåll anser medelålderspersoner att slöjdundervisningen borde ha med tanke på sina vardagsbehov?
3. Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som skolämne?
4. Hur har synen på och inställningen till slöjdämnet förändrats sedan grundskolans införande i Finland under 1970-talet?

Förhoppningen är att resultaten ska ha tillräckligt stor reliabilitet och relevans för att arbetet ska kunna vara till långsiktig nytta för slöjdlärare när de planerar undervisning och temaområden. Med föreliggande avhandling strävar jag efter att ge insikt i hur väl vardagsnyttan med slöjdämnet märks, och *vad* som gör att den märks. Detta skulle i sin tur göra det enklare att konkretisera och förmedla nyttan med slöjd till eleverna. Som blivande slöjdlärare tycker jag detta område är viktigt, då jag kan ha nytta av resultaten för att utveckla min egen undervisning. Jag vill även öppna dörrar för vidare forskning och väcka uppmärksamhet om eventuella problem på basis av studiens resultat.

1.3. Tidigare forskning

Likartad forskning, där nyttan med slöjd varit i fokus, har gjorts av diverse forskare, bl.a. Johansson (2008, 2009) och har i Sverige behandlats i rapporter av Skolverket (2005). Hartvik (2013) undersöker klasslärostuderandes syn på undervisning i teknisk slöjd och lyfter i sin avhandling fram nio existensmotiv för slöjdämnet, vilka behandlas närmare i kapitel 5.

Evertson (2005) behandlar i sin avhandling handarbetsundervisningen under 1930-talet, sett ur elevperspektivet hos personer som gått i skola då.

Undersökningen jag gjorde för kandidatavhandlingen (Söderström, 2016) fokuserar på den direkt praktiska nyttan och de vardagstillämpningar som slöjdämnet ger möjlighet till, sett ur unga vuxnas perspektiv.

1.4. Definition av begrepp

Slöjd kan antingen innebära slöjdarbete i hemmet, vilket innebär husbehovsslöjd och hemslöjd, yrkesmässigt slöjdande, såsom hantverk, eller konstnärligt slöjdande, vilket innefattar bland annat konsthantverk och konstslöjd. I undervisningssammanhang kan slöjd syfta på undervisning i slöjdens olika material samt utbildningsrelaterad slöjd på alla nivåer i utbildningssystemet (Lindfors, 1995).

Nytta (engelska *utility*): ”Nytta, i ekonomiska sammanhang den behovstillfredsställelse som konsumtionen av en viss kombination av varor och tjänster ger.” (Nationalencyklopedin)

Nytta betyder ungefär ’användbart’ eller ’till hjälp’. (www.ne.se)

Synonymer: *fördel, hjälp, förmån, välsignelse, värde, vinst, användning, bruk, brukbarhet, tjänlighet, ändamålsenlighet* (Synonymer.se)

När jag använder *nytta* eller *praktisk nytta* i slöjdsammanhang syftar jag på det praktiska tillämpningsområdet, där det strävas till att åstadkomma resultat som stämmer överens med ändamålet.

Fixa (vardagligt ord): *klara, ordna; skaffa; laga, reparera* (Synonymer.se)

När jag använder termen *fixa* syftar jag på vård, underhåll och reparation av bruksföremål (i hemmet).

Med termen *unga vuxna* avser jag ungdomar i åldern 20–30 år.

Med termen *medelålderspersoner* eller *personer i medelåldern* avses personer i åldern 40–55 år.

Samtliga hänvisningar till *slöjd, skolslöjd, slöjdämnet* eller *slöjdundervisning* i resultatredovisningen är begränsade till att endast innebära teknisk slöjd. Orsaken är att jag saknar ämnesteknologisk kunskap inom textilslöjdens område.

1.5. Avhandlingens uppbyggnad

Efter inledningskapitlet följer fyra teorikapitel. Kapitel 2 behandlar slöjden ur ett historiskt perspektiv, och inleds med de tidigaste kända benämningarna för slöjd som verksamhet i

samhället. Sedan behandlas införandet av folkskolan i Finland, vilket ledde till etablerandet av slöjden som obligatoriskt läroämne i det första landet i Europa. Kapitlet kompletteras av en genomgång av slöjdämnets olika utvecklingsperioder och kommittébetänkanden ända fram till grundskolans införande i Finland år 1970.

I kapitel 3 behandlas grundskolans kommittébetänkanden och läroplansgrunder samt slöjdämnets utvecklingsperioder från och med år 1970 till och med läroplanen som togs i bruk år 2016.

Det fjärde kapitlet tar upp elevens slöjdprocess som begrepp, följt av en redovisning av två slöjdprocessmodeller; Lindfors (1991) tre-fasmodell samt Pöllänens (2014) fyra-fasmodell.

Kapitel 5 riktar in teorin på slöjdämnets existens i den allmänbildande grundläggande utbildningen. Kapitlet inleds med diskussioner kring slöjdämnets relevans i ett högteknologiskt samhälle. Sedan redovisas slöjdämnets existensmotiv, baserat på Hartviks (2013) undersökning. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av resultaten från Söderströms (2016) kandidatavhandling.

I kapitel 6 preciseras studiens syfte och forskningsfrågor. Jag redogör även för val av datainsamlingsmetod, val av undersökningsgrupp samt själva genomförandet av undersökningen. Utöver det diskuteras även reliabilitet, validitet, generalisering samt etik. Avslutningsvis beskrivs hur det insamlade materialet bearbetats och analyserats.

I Kapitel 7 redovisas resultaten från enkätundersökningen utgående från forskningsfrågorna. Resultatkategorierna för de tre första forskningsfrågorna redovisas i kapitel 7, medan den fjärde och sista forskningsfrågans resultat behandlas i kapitel 8.

I Kapitel 8 diskuteras resultaten från den empiriska undersökningen i relation till teorikapitlen. Därtill görs en jämförande analys mellan svaren från kandidatavhandlingen, Söderström (2016) och resultaten från den aktuella undersökningen. Avslutningsvis förs en metoddiskussion samt ges det förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

2. Slöjd ur ett historiskt perspektiv

2.1. Slöjdverksamhet i samhället

Begreppet *slöjd* härstammar från det fornsvenska ordet *slöghþ*, som står för slughet, flitighet, skicklighet, kunnighet och klokhets och från ordet *slögher*, egenskapen som innebär att vara händig, flink, hantverksskicklig, konstfärdig, förfaren, skicklig, fyndig och påhittig (Svenska akademins ordbok, 1981). *Slöjd* hänvisar i äldre språkbruk till alla former av tillverkning från manufaktur till icke yrkesmässigt handarbete. Idag syftar *slöjd* främst på hemslöjd och skolslöjd (Nationalencyklopedin).

Det äldsta kända dokument där slöjd omnämns är Östgötalagen från mitten av 1300-talet (Johansson, 2009; Salomon, 1893), och den pedagogiska innebörden av begreppet slöjd stämmer enligt Johansson (2009) fortfarande idag.

Redan långt bak i tiden började våra förfäder forma material till fysiska föremål som ett sätt att både kunna uttrycka sig på och förbättra sina livsvillkor, vilket är något som människan i alla kulturer har gjort sedan länge (Johansson, 2009; Säljö, 2008). I våra ögon var deras verktyg till en början primitiva, men med tiden har nya redskap utformats på basis av de som redan fanns, vilket gjorde att de småningom utvecklades och blev mer sofistikerade och specialiserade. Enligt Säljö (2008) är det här början till vad som nu har blivit vårt sätt att utveckla kunskaper. Han menar vidare att formandet och tillverkandet av föremål är ett sätt att utveckla och uttrycka kunskap.

Enligt samhällstyper modifierade efter P. Kyrö (1998) och Backman & Höglund (1999) (refererade i Suojanen, 2000) var det *feodala samhället* (ca 500–1700) i Finland ett statiskt och hierarkiskt klassamhälle där det fanns stora klyftor mellan olika samhällsklasser. Därtill syntes tydliga skillnader mellan könen, och kvinnornas slöjd hade inte lika hög status som de manliga arbetena. Jordbruket var då den viktigaste näringsgrenen och hantverket var en självklar del av vardagen. Självhushållning var normen och de nyttoföremål som behövdes tillverkades hemma av de material som fanns tillgängligt. Slöjd som hobby var en lyx som endast de högre klasserna hade råd med. Det feodala samhället nådde sitt slut i och med införandet av skråväsen. (Suojanen, 2000.)

Skråväsendet har funnits i Europa sedan medeltiden och fram till 1800-talet. Under den tiden var alla hantverkare tvungna att vara anslutna till skrån för att få utöva sitt yrke. Olika typer av hantverk organiserades under skilda skrån. För köpmän gällde samma princip, men de tillhörde

s.k. gillen istället. Kännetecknande för skrån var att alla hantverkare började som lärlingar och kunde sedan arbeta upp sig till gesäll och slutligen till mästare. Detta skapade ett slutet system där yrkesutövandet var strikt reglerat; endast medlemmar i ett skrå fick ägna sig åt yrket. Konkurrenskraften gjorde samtidigt att handeln av vissa varor blev monopoliserad. Allt detta gjorde att arbetarnas löner kunde vara låga och varupriserna höga. (SO-rummet.se.)

En följd av att hantverksskråna med mästare och gesäller blev alltmer utbredda under 1600- och 1700-talet var att hantverkskonsten växte fram. Förr var det vanligt att de flesta finländare förväntades behärska denna konst i och med att den var ytterst betydelsefull ur en nationalekonomisk synvinkel. Under denna tid existerade bland annat bildhuggarkonsten, målarkonsten och arkitekturen i form av underkategorier till hantverket. Inte förrän i slutet av 1700-talet ändrades synen och det uppstod en åtskiljning av teknik och konst, såväl när det gäller verksamheten som de tillverkade föremålen. (Finlands Hantverkarmuseum, 2009.)

Det *traditionella samhället* (ca 1700–1850) var fortfarande ett statiskt och hierarkiskt klassamhälle och liksom tidigare kom den viktigaste näringen från jordbruket. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors arbeten ledde naturligtvis till att det som senare blev skolämnet slöjd såg olika ut för gossar och flickor. Under början av 1800-talet var skråväsendet dominant i Finland trots att det vid den tiden redan mist sin betydelse i de flesta andra länder. Skråväsendet i Finland upphävdes inte förrän 1868. Under den feodala och den traditionella tiden innebar *hantverksprocessen* något som behärskades och genomfördes som en helhet av en och samma person, från planering till färdigt föremål där tillverkningen skedde med hjälp av handverktyg. Trots att den industriella revolutionen redan i slutet av 1700-talet började sprida sig från Storbritannien till andra länder, förblev jordbruket den huvudsakliga näringsgrenen i Finland ända in på 1900-talet. Praktiska färdigheter värderades högt under de ekonomiskt svåra tiderna (Suojanen, 2000).

2.2. Införandet av folkskolan

En nationell väckelse och en stor samhällsomstrukturering ägde rum under 1800-talet och ledde till ett stort intresse för att utbilda folket (Nygren-Landgårds, 2003; Suojanen, 2000). Majoriteten av befolkningen, som tidigare bodde på landet som jordbrukare, började i och med industrialiseringen och jordbrukets rationalisering söka sig till tätorterna. I trängseln isolerades människorna dels från varandra, dels från sina barn eftersom arbetsplatsen vanligen inte längre befann sig i hemmet utan snarare en bit ifrån. Eftersom någon blev tvungen att se till och fostra barnen, blev det därför samhällets uppgift att ta hand om dem (Nygren-Landgårds, 2003). Uno Cygnæus, även kallad den finska folkskolans fader, skrev år 1861 *”Förslag rörande*

folkskolväsendet i Finland”, vilket 1866 ledde till folkskolans uppkomst. Samtidigt etablerades slöjden som skolämne i Finland. Vid den tiden var slöjden viktig i samhället och slöjd som skolämne var speciellt viktigt för barn i arbetarklassen (Suojanen, 2000.) Som Lindfors (1995) beskriver, uppstod skolslöjden på grund av husbehoven. Barnen började gå i skola och lärde sig följaktligen inte slöjdfärdigheterna i hemmet eller på lantbruket. Skolslöjden benämndes då *tekniska handarbeten för gossar med kvinnliga handslöjder för flickor* som underrubrik (Suojanen, 2000).

Detta innebar att Finland blev det första landet i Europa att införa slöjd som obligatoriskt läroämne för både pojkar och flickor (Kananoja, 2006; Lindfors, 1993). Även om undervisningsmålen var att båda könen skulle få utveckla handfärdighet och skicklighet i handslöjd, fanns det ändå skillnader mellan undervisningen för flickor och pojkar, påpekar Kananoja (2006). Pojkarna skulle lära sig tekniska färdigheter som i första hand behövdes i hemmet och för eventuella framtida yrken inom industrin, medan flickor skulle behärska färdigheter som krävdes i vardagslivet (Kananoja, 2006). Suojanen framhåller att flickornas handarbete var inriktat på sömnad, stickning, virkning, broderi samt reparation av främst brukstextilier, medan gossarnas handarbete innefattade trä- och metallslöjd samt arbeten med läder, målning och papper. Undervisningen hade stark betoning på modellserier som enligt Nurmi (1988) troligen utvecklats av Otto Salomon och sedan anammats av Cygnæus. Ett internationellt intresse för det nordiska slöjddämnet spreds under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet troligtvis som en följd av Salomons slöjdkurser vid Nääs lärarseminarium i Sverige (Hartvik, 2013).

Enligt Metsärinne (2008) kan slöjddämnets utveckling delas in i fyra tidsperioder¹. Under *den första tidsperioden, träslöjdens och textilarbetets tid (1860–1950)*, fick eleverna lära sig slöjd för de konkreta vardagliga husbehoven. Eftersom självhushållning hörde till vardagen, lades det främst fokus på den praktiska nyttan med slöjden (Pöllänen & Kröger, 2000). Därtill skulle allmänbildande kunskaper och färdigheter utvecklas, i enlighet med Cygnæus vision (Hartvik, 2013).

Cygnæus arbete levde vidare efter hans död och var grunden för många kommittéers behandlingar av slöjdundervisningen och dess traditioner i början av 1900-talet. I Kommittébetänkande 1912:10 (1913) anses Cygnæus vara företrädaren till slöjddämnets roll i utvecklingen av skicklighet, sinne för skönhet och form samt egna val och egen vilja (Kananoja,

¹ De två första tidsperioderna (1860–1950 och 1950–1970) beskrivs i detta avsnitt medan de två följande (1970–1994 och 1994–) beskrivs i inledningen i kapitel 3 respektive avsnitt 3.3.

2006). Slöjdundervisningen skulle vara uppbyggd kring demonstrationer och därtill frågor ställda av läraren, vilka eleverna själva skulle lista ut svaren till (Nygren-Landgårds, 2003). Däremot påpekar Lindfors (1993) att fastän kommittén lyfter fram problemlösning och självständigt tänkande som viktiga egenskaper, understryks ändå tillverkan av modeller med utgång från modellserier. I och med att eleverna under produktplaneringen fick se en färdig modell gav det upphov till en imitativ undervisningsstil, menar Lindfors (1993). Denna undervisningsmetod har länge levt kvar och benämns idag allmänt *modellslöjd*. Enligt Hartvik (2013) uppstod en klyfta mellan planering och tillverkning inom det finländska slöjddämnet i och med införandet av modellserierna i slutet av 1880-talet. Detta ledde till att modellerna fick en förstärkt roll i slöjdundervisningen. Modellserierna omformades så småningom till arbetsövningsserier, vilket skulle flytta fokus från produkten till arbetsmomentet och därmed höja kvalitén på undervisningens innehåll.

1927 utkom ett nytt kommittébetänkande som huvudsakligen baserade sig på de läroplanstexter som skrevs 1912. Handarbetsundervisningens pedagogiska mål var liksom tidigare fokuserad på allmänbildning, medan nyttobetoning för såväl hemmet som för samhället kom i andra hand (Nygren-Landgårds, 2003). Liksom i kommittébetänkandet från 1912, fanns det fortfarande förslag på de produkter som kunde tillverkas, även om modellsamlingarna inom de högre årskurserna främst skulle tjäna som åskådningsmaterial (Lindfors, 1993; Nygren-Landgårds, 2003). Undervisningens innehåll var uppbyggt kring arbetstekniker och -moment som skulle utföras samt en uppräkningslista av de olika verktyg som skulle användas. Ett inslag som däremot var nytt för detta kommittébetänkande var uppmärksammandet och främjandet av arbetsglädje i handarbetsundervisningen (Kommittébetänkande, 1927; Lindfors, 1993; Nygren-Landgårds, 2003).

Metsärinne (2008) menar att under *slöjddämnets andra utvecklingsperiod (1950–1970)* betonades främst teknikinlärning för att lägga grunden för fortsatt utbildning inom industrin. Under denna tidsperiod gjordes ett försök att frigöra slöjddämnet från modellserierna som flitigt användes under den första tidsperioden, men ofta utan att ta i beaktande de olika elevgrupperna. Slöjdekunnskap är något som genom tiderna har överförts från en generation till följande. Under 1950–1970-talet stämde inte detta längre, då det blev allt färre barn som fick möjlighet att få utforska material, redskap och tekniker utanför skolan, något som stämmer även idag (Degerfält & Porko-Hudd, 2008; Johansson, 2009; Metsärinne, 2008). Hartviks (2013) undersökning visar ett liknande mönster, där flera av hans respondenter påpekar att hemmet som miljö för lärande inte alltid kan erbjuda samma möjligheter till slöjdverksamhet som skolan kan. Alla elever har

således möjligheten att i slöjdundervisningen ta del av slöjdkunskaper och färdigheter, samt att utöva slöjdande (Hartvik, 2013, s. 132–134).

Enligt kommittébetänkandet från 1952 fick skolorna möjlighet att själva avgöra ifall de lägre årskurserna skulle ha gemensam slöjdundervisning eller traditionell indelning enligt kön. Alla elever skulle däremot gå en kort kurs i den andra slöjdarten. De högre årskurserna var indelade i gossarnas handarbete och flickornas handarbete (Lindfors, 1993). År 1957 grundades medborgarskolan, som motsvarar dagens yrkesskola. Skolan var avsedd för ungdomar som inte hade intresse av eller tillträde till samskolan, som motsvarar dagens årskurs fem till nio och gymnasiet. I båda dessa skolor fick flickorna undervisning i mjuka material, vilket benämndes *handarbete*, medan pojkarna undervisades i trä- och metallslöjd samt el- och maskinlära, vilket benämndes *slöjd* (Nygren-Landgårds, 2003). Till skillnad från Metsärinne (2008), menar Nygren-Landgårds (2003) och Lindfors (1993) att slöjdundervisningen inte längre skulle vara förberedande yrkesskolning. Aspekter som betonades i denna läroplan var snarare olika kunskapsformer, till skillnad från tidigare då produkten mer eller mindre stått i fokus, menar Lindfors (1993). Därför prioriterades behärskandet av tekniker, materialkännedom samt utvecklandet av uthållighet, noggrannhet och ansvarskänsla. Ytterligare skulle arbetet väcka intresse, arbetsglädje och en uppskattning för handens arbete (Lindfors, 1993).

3. Införandet av grundskolan

Samhället demokratiserades mellan 1960- och 1980-talet, vilket enligt Suojanen (2000) ledde till att alla skulle få samma rätt till utbildning. Utbildning skulle därför inte längre vara reserverad för individer med högre social status. Som följd infördes den nioåriga grundskolan; både grundskolan och undervisning på andra stadiet skulle vara avgiftsfri. Undervisningen skulle uppmärksamma den enskilda elevens behov, förväntningar och möjligheter mer än tidigare. (Nygren-Landgärds, 2003.)

Enligt Metsärinne (2008) inleddes *slöjdämnets tredje tidsperiod* i samband med att grundskolan infördes 1970 och perioden varade fram till läroplanen 1994. Perioden kännetecknas av att kunskap om reparation och underhåll samt maskinlära fick lägre prioritet i undervisningens innehåll. Däremot ökade mängden ellära för att förbereda eleverna inför det växande högteknologiska samhället. Större uppmärksamhet lades dels på elevens egen planering, dels på behärskandet av en hel slöjdprocess från idé till färdig produkt. Detta menar Lindfors (1993) att möjliggörs genom en arbetsområdesbaserad undervisning. Under den s.k. datateknikens tid (slutet av andra världskriget till 1980-talet) menar Pöllänen och Kröger (2000) att Finland såg en stadig tillväxt, både teknologiskt och ekonomiskt. Däremot innebar den teknologiska tillväxten att slöjdämnets roll och betydelsen av att själv kunna tillverka och reparera föremål minskade. Som svar till denna kritik moderniserades slöjdämnet i och med införandet av grundskolan 1970. Kunskap om teknologi och know-how blev karakteristiska drag hos slöjdämnet under denna tidsperiod (Pöllänen & Kröger, 2000).

3.1. Kommittébetänkande 1970

Grundskolans kommittébetänkande från 1970 är uppdelat i två volymer. *Grundskolans läroplanskommittés betänkande I* utgör grunderna för läroplanen, medan *Grundskolans läroplanskommittés betänkande II* behandlar läroplanerna för de olika läroämnena (Somersalo, 2016). I årskurs 1–2 kallades ämnet *småslöjd*, där undervisningen fokuserade på mångsidig användning av tekniker samt mjuka och hårda material (Kommittébetänkande, 1971b). De olika delmålen och arbetsområdena gav eleverna en helhetsuppfattning om slöjd. För årskurserna 3–9 benämndes de två indelningarna *teknisk slöjd* och *textilslöjd*. I årskurs 8–9 var båda slöjdarterna valfria ämnen. Vilken slöjdart eleverna valde skulle enligt Nygren-Landgärds (2003) i teorin inte längre vara beroende av elevens kön. Fastän eleverna fick välja slöjdart vid årskurs 3 blev det i praktiken ändå så att pojkar valde teknisk slöjd och flickor valde textilslöjd. En bidragande orsak till detta menar Nygren-Landgärds (2003) är att skolorna väldigt sällan lät eleverna välja. Elevernas kön spelade fortsättningsvis en avgörande roll vid valet av slöjdart.

Nygren-Landgärds (2003) menar att det mest revolutionerande inslaget för slöjdundervisningen i läroplanen 1970 var den didaktiska arbetsområdesprincipen. Principen stöder sig på individbaserat arbete inom ett gemensamt tema. Undervisningen byggs upp utgående från en arbetsmetodik där eleven ska vara aktivt delaktig under slöjdföremålets hela tillverkning från idé till färdig produkt. Denna undervisningsform skiljer sig fullständigt från modellslöjdsmetodiken som till sin natur är imitativ. Trots försök till att införa arbetsområdesprincipen har den upplevts som didaktiskt krävande, vilket Nygren-Landgärds (2003) menar att är en orsak till att principen rentav har undvikits i många skolor. Oförmågan att genomföra principen har i sin tur bidragit till att den traditionella modellslöjden delvis överlevt ända in på 2000-talet. Dessutom menar Suojanen (2000) att slöjdämnets strukturella indelning i teknisk slöjd och textilslöjd okritiserat överfördes från industrisamhället till den allmänbildande grundskolan och därigenom orsakat allvarliga hinder för slöjdämnets utveckling (Nygren-Landgärds, 2003; Suojanen, 2000).

3.2. Läroplan 1985

Under 1980-talet betonades medborgarförberedande skolning i grundskolan. Undervisningens allmänbildande innehåll relaterades till miljöfrågor och andra samhällsfrågor med utgångspunkt i elevernas verklighetsbild. Syftet var således att förena skol- och vardagskunskap. Den enskilda eleven skulle få ta del av andras erfarenheter och samtidigt lära sig uppskatta betydelsen av att anskaffa goda kunskaper. På så sätt betonades kommunikationen mellan lärare och elev. (Nygren-Landgärds, 2003.)

En ny grundskollag infördes i Finland 1983, följt av en grundskoleförordning 1984. Dessa resulterade i utvecklingen av läroplansgrunder från år 1985, där kommunerna på befogade grunder kunde utforma kommunvisa läroplaner. Läroplanen benämndes *Grunderna för grundskolans läroplan* och tjänade som riktlinjer för skolarbetet, samtidigt som den långt följde läroplanen från 1970 (Lindfors, 1993; Nygren-Landgärds, 2003). Detta kan antas innebära att läroplanens mål och riktlinjer till betydande del fördes från en nationell nivå till en kommunal nivå. Inom slöjdämnet skulle kommunala tillämpningar såsom lokala traditioner och näringsliv, fritidsverksamhet och yrkesvalsfrämjande verksamhet bli mera synliga i undervisningen (Nygren-Landgärds, 2003; Skolsstyrelsen, 1985).

Kompletteringar i form av didaktiska handledningar gjordes för respektive slöjdämne. Handledningarna innefattade detaljerade beskrivningar av slöjdundervisningens innehåll, genomförande och mål. Den huvudsakliga betoningen lades på arbetsområdesprincipen, valfrihet och jämställdhet; därför gavs inte heller konkreta produktexempel, endast antydningar.

Till skillnad från tidigare, benämndes slöjdarterna framöver kollektivt med det gemensamma namnet *slöjd*, även om indelningen i *slöjd i nybörjarundervisning* (tidigare benämnts *småslöjd*), *teknisk slöjd* och *textilslöjd* fortfarande användes. (Nygren-Landgärds, 2003; Skolsstyrelsen, 1985.)

3.3. Läroplan 1994

Slöjddämnets *ffjärde tidsperiod* inleds enligt Metsärinne (2008) i samband med grunderna för grundskolans läroplan 1994 och pågår även under läroplansgrunderna från 2004. Perioden kännetecknas av elevens självständighet under hela slöjdprocessen samt att eleven är medveten om den. Fokus ligger på mångsidighet och hela slöjdprocesser. Tidsperioden präglas även av elevens ökade inflytande på den egna slöjdverksamheten. Arbetsområdesprincipen och teknologisk förståelse har viktiga roller i innehållet. (Hartvik, 2013.)

Nygren-Landgärds (2003) hänvisar till Liljequist (1994) som kallar samhällssynen som rådde under 1990-talet för ekonomism. Ekonomismen har tydliga egoistiska drag och menar att samhället består av individer som i första hand försöker tillfredsställa de egna behoven. I denna strävan ska skola och utbildning tjäna som hjälpfunktioner. (Nygren-Landgärds, 2003.)

I grunderna för grundskolans läroplan 1994 (förkortas härafter LP 1994) (Utbildningsstyrelsen, 1994) ges kommuner och skolor möjlighet att planera skolarbetet och profilera skolorna för ökad flexibilitet, bland annat med hjälp av ett omstrukturerat timfördelningssystem (Nygren-Landgärds, 2003). Till skillnad från år kommittébetänkandet från 1912 då slöjdundervisningens innehåll och mål beskrevs i en egen skrift, beskrevs de i dessa läroplansgrunder på endast tre sidor. Den mest framträdande förändringen i denna läroplan är att läroämnet slöjd, som fortsättningsvis kan delas in i teknisk slöjd och textilslöjd, beskrivs som ett gemensamt ämne för alla elever och därmed har slöjdarterna fått gemensamma mål (Nygren-Landgärds, 2003). Det främsta syftet med slöjdundervisningen skulle vara att förbereda eleverna för vardagslivet, och att lära eleverna att tillämpa teoretisk kunskap i praktiskt arbete (Utbildningsstyrelsen, 1994). Denna tillämpning tar sig uttryck genom planerandet och tillverkandet av slöjdprodukter som ska tjäna såväl elevens som samhällets behov. Bland de allmänna målen i LP 1994 framkommer även att eleverna ska lära sig hur föremål används på ett ändamålsenligt sätt, samt underhållning av dem.

Även om slöjden som praktisk verksamhet är urgammal, är den nyetablerad som vetenskap. Från och med år 1982 inrättades en professur i slöjdvetenskap vid Helsingfors universitet (Lindfors, 1991, s. 14). Detta innebär att slöjdundervisningen i läroplan 1994 för första gången

sedan 1866 beskrevs på basis av vetenskaplig kunskap. Den pedagogiska målsättningen var att slöjdundervisningens mål och innehåll skulle synas i större helheter i form av projektarbeten och teman. Ett stort fokus lades på den enskilda elevens slöjdprocess. (Nygren-Landgärds, 2003.)

En nämnvärd period i slöjdundervisningens historia är den ekonomiska depressionen som Finland befann sig i under 1990-talet. Suojanen (2000) menar att trots samhällets stora nedskärningar och arbetslöshet ledde detta till en uppskattning för slöjdundervisningen och handens arbete, vilket var en positiv motreaktion. En annan aspekt som präglat utformandet av läroplanen 1994 var den snabba teknologiska utvecklingen (Suojanen, 2000). Elo (2015) lyfter fram företagsamhetsfostran, som i läroplansgrunderna 1994 infördes som ett nytt ämnesöverskridande temaområde som en följd av den då rådande ekonomiska recessionen.

3.4. Läroplan 2004

Enligt en ny finsk lag (Lag 628/1998) som skrevs efter införandet av LP 1994 frångick man benämningen *grundskola* och tog istället i bruk uttrycket *grundläggande utbildning*. Enligt denna lag benämns också de båda slöjdarterna gemensamt för slöjd och är ett obligatoriskt ämne för alla elever. Lagen resulterade i behovet av nya läroplansgrunder. I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004* (förkortas härafter LP 2004) är slöjd ett av flera ämnen som faller under kategorin konst- och färdighetsämnen. En annan ändring i denna läroplan är att den grundläggande utbildningen inte längre delas in i högstadium och lågstadium, utan istället ses som en helhet som är indelad enligt egna årskurssystem. Slöjdundervisningen är således indelad i årskurs 1–4 och 5–9. Årskurs 1–4 har obligatorisk slöjdundervisning, medan elever i årskurs 5–7 väljer slöjdart; antingen textilslöjd eller teknisk slöjd. Slöjd erbjuds som ett valfritt ämne i årskurs 8 och 9. (Nygren-Landgärds, 2003.)

Enligt Läroplan 2004 (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 240), är slöjdundervisningens uppgift att utveckla elevens slöjdfärdigheter på ett sätt som ökar självkänsla och ger glädje och tillfredsställelse över arbetet. Därtill nämns elevens ansvarskänsla för arbete och materialanvändning, och dessutom att ”.../ han eller hon ska lära sig att uppskatta arbete och material av god kvalitet och att förhålla sig kritiskt både till sina egna val och till de impulser, produkter och tjänster som står till buds.” Läroplanen lägger också fokus på att eleven ska lära sig att arbeta systematiskt, långsiktigt och självständigt, och utveckla diverse färdigheter som kreativitet samt estetiska, teknologiska och psykomotoriska färdigheter, förmågan att kunna lösa problem och få förståelse för teknologiska fenomen i vardagen. Här nämns många centrala punkter, framför allt vad som förväntas av eleven och vilka färdigheter slöjdundervisningen ska

sträva efter att ge eleven. Som det framkommer, är det meningen att eleven ska ha roligt i sitt slöjdande och också lära sig att kritiskt kunna granska föremål och material i vardagen för att med sitt omdöme kunna avgöra ifall en produkt är välgjord eller inte. Eleverna får en uppfattning om vilket materialval som är mest relevant för situationen. En annan mycket viktig aspekt är arbetarskyddet: att de lär sig använda arbetsredskap, maskiner och apparater på ett säkert sätt. En respekt för verktyg samt kunskapen om hur de används medför nytta även i vardagen. (Utbildningsstyrelsen, 2004.)

3.5. Läroplan 2014

I de nyaste läroplansgrunderna, *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*, som togs i bruk år 2016 och framöver kommer att benämnas LP 2016, framkommer att slöjdämnets uppgift är att lära eleverna att behärska en hel slöjdprocess från början till slut. Slöjden ska låta eleverna uttrycka sig dels med hjälp av många olika material, dels genom skapande med händerna, genom formgivning och användningen av teknologi. Detta innefattar självständig och gemensam planering av en slöjdprodukt samt utvärdering av slöjdprocessen. Eleven undersöker, experimenterar och väljer materiella och tekniska lösningar på ett kreativt sätt. Slöjden ger eleverna förståelse för olika tekniska tillämpningar och hur de olika kunskaperna och färdigheterna kan användas i vardagen. Slöjdens uppgift är också att utveckla elevernas tredimensionella rumsuppfattning, förmågan att skapa med händerna, vilket utvecklar finmotorik, kreativitet och planeringsförmåga. Därtill ska slöjden sträva efter att möjliggöra mångsidigt, långsiktigt och innovativt arbete som i sin tur ger tillfredsställelse och starkt självkänsla. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 158.)

För de lägsta årskurserna, 1–2, är slöjdundervisningens främsta uppgift att utveckla elevernas förmåga att planera och skapa samt att uttrycka sig genom slöjd. Slöjden utvecklar elevens koncentrations- och initiativförmåga. Användningen av olika material uppmuntras. Eleverna uppmuntras även att utvärdera egna och andras arbeten. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 158.)

I årskurserna 3–6 har slöjden som uppdrag att hjälpa eleverna att kunna behärska slöjdprocessen som helhet. Eleverna ska lära sig korrekt användning av slöjdrelaterade begrepp, ord och termer. Eleverna får bekanta sig med olika material och deras egenskaper samt vilka lösningar dessa möjliggör. Eleverna ska få den hjälp de behöver för att kunna välja mellan olika arbetsmetoder, redskap och maskiner samt hur de använder dem. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 305.)

I de högre årskurserna, 7–9, är slöjdens uppgift att stärka och fördjupa elevernas förmåga att planera, skapa och uttrycka sig genom slöjd samt att främja nyskapande och problemlösning. *”Undervisningen i slöjd utgår från att eleverna ska få iaktta och undersöka den byggda miljön och dess olika material samt tillämpa kunskapen i sitt skapande.”* (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 499).

Utbildningsstyrelsen (2014, s. 499–500) tar upp åtta olika mål för undervisningen i slöjd i årskurs 7–9. Eftersom studien berör praktisk nytta i vardagen är dessa tre mål de mest väsentliga att lyfta fram:

- Handleda eleven att undersöka och använda olika redskap, material och tekniker på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt samt att vara innovativ.
- Vägleda eleven att inse vikten av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i vardagslivet och i arbetslivet.
- Vägleda eleven i ekonomiskt tänkande och sparsam användning av material i sin slöjdprocess.

(Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 499–500.)

Mångsidig kompetens

Utbildningsstyrelsen (2014) beskriver sju delområden inom mångsidig kompetens. Mångsidig kompetens innebär en helhet bestående av kunskap och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Den förändrande omvärlden har lett till den mångsidiga kompetensens uppkomst, då en bred kompetens som knyter samman olika vetenskapsområden är en förutsättning för att studera och arbeta i samhället samt för att växa som människa.

Eftersom jag i denna studie undersöker vardagsnytta med skolslöjd har jag valt att främst fokusera på *vardagskompetens*. Utbildningsstyrelsen (2014) beskriver vardagskompetens på följande vis:

För att klara sig i livet och i vardagen förutsätts allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, säkerhet och människorelationer, motion och trafik, att fungera i en teknologiserad vardag och att kunna hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. I den grundläggande utbildningen ska elevernas framtidstro stödjas. (Utbildningsstyrelsen, 2014.)

Det nämns också att eleverna ”[...] ska spurras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag och till att bidra till ökat välbefinnande i sin omgivning”, vilket är precis vad denna studie handlar om. Vidare lyfts även förståelse för den teknologiska utvecklingen fram. (Utbildningsstyrelsen, 2014.)

4. Slöjdprocessmodeller

Begreppet *slöjdprocess* nämns bl.a. i *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*, som togs i bruk år 2016 och framöver kommer att benämnas LP 2016. Där framkommer det att slöjdämnets uppgift är att lära eleverna att behärska en hel slöjdprocess från början till slut. Detta innefattar självständig och gemensam planering av en slöjdprodukt samt utvärdering av slöjdprocessen (Utbildningsstyrelsen, 2014). Olika forskare har lite olika visioner av slöjdprocessen, även om vissa centrala likheter kan urskiljas ur samtliga definitioner (Hasselskog & Johansson, 2008).

Enligt Borg och Lindström (2008) sätts det idag mera fokus på slöjdprocessen och den skapande individens utveckling istället för på slöjdprodukten. De hävdar att ”arbetet i slöjden är konkret, men har samtidigt inslag som avser att stimulera elevens förmåga att förutse, att skapa inre bilder. Eleven uppmuntras att skapa en vision, gärna med stöd av en skiss, av det färdiga föremålet”. (Borg & Lindström, 2008.)

För själva skapandet av produkten behöver eleven använda ändamålsenliga material, verktyg och redskap. Det är en levande process och vägen till och visionen av det färdiga föremålet kan ändras an efter som arbetet framskrider. Det kan bl.a. bero på att de olika materialen kan bete sig på oväntade sätt, redskapen kan vara olika inställda samt att eventuella misstag och felbedömningar kan ske, vilket slöjdaren då måste anpassa sig till. (Borg & Lindström, 2008; Degerfält & Porko-Hudd, 2008.)

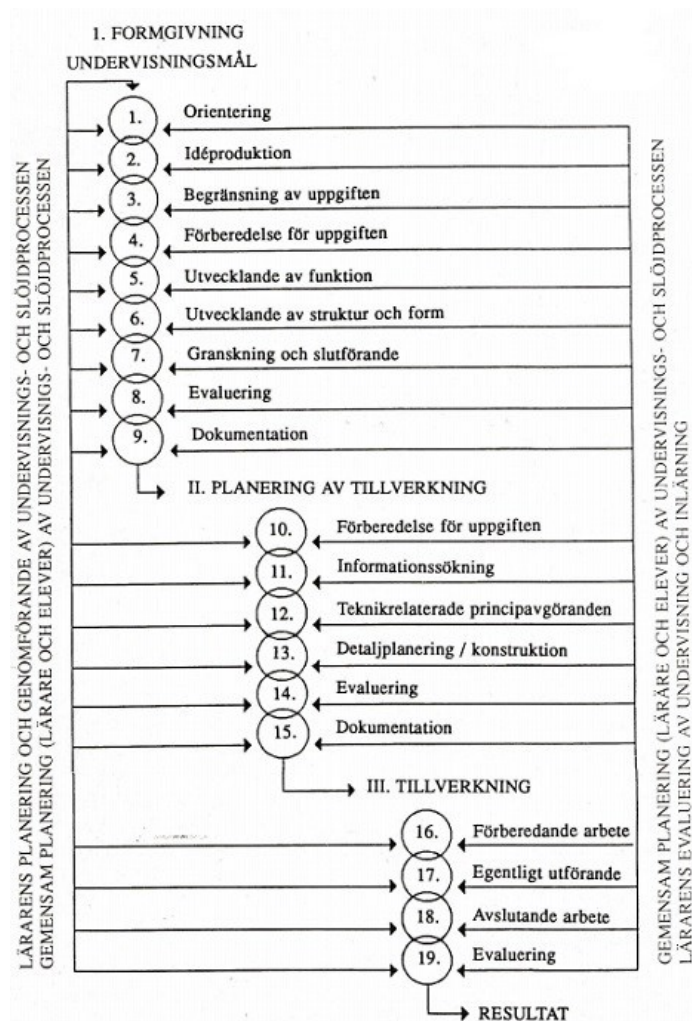
I en *hel slöjdprocess* är det en och samma individ som är delaktig i och ansvarar för hela processen, som innefattar idé, planering, genomförande och utvärdering, därmed ansvarar individen även för det egna lärandet (Borg & Lindström, 2008; Degerfält & Porko-Hudd, 2008). I kontrast till hela slöjdprocesser finns även s.k. *partiella slöjdprocesser*, där slöjdaren vanligtvis utgår från en färdig plan eller given modell och därmed är hen inte delaktig i samtliga skeden av slöjdprocessen (Hartvik, 2013, s. 91, 94). Hasselskog och Johansson (2008) påpekar att samarbete och interaktion såväl elever sinsemellan som mellan lärare och elever också är vanligt förekommande. Suojanen (2000) konstaterar att planering och tillverkning samverkar och bildar en helhet. Vidare menar hon att helhetsprocesser tidigare innebar tillverkning från början till slut, medan *helhet* som begrepp numera även innefattar bl.a. inhämtning och bearbetning av såväl teoretisk som praktisk kunskap, och förmågan att kunna kommunicera, dokumentera och utvärdera (Suojanen, 2000).

Slöjden skiljer sig från de mera teoretiska läroämnena i och med att eleven inom slöjden genomgår flera processer (Borg, 1995; Lindfors, 1992). Läraren kan då iaktta och utvärdera elevens arbetsprocess och därmed följa med elevens personliga utveckling, menar Borg (1995).

Jag har valt att närmare beskriva två olika modeller för slöjdprocessen: Lindfors (1991) tre-fasmodell och Pöllänens (2015) fyra-fasmodell. De förevisas nedan, följt av en jämförelse mellan de två modellerna.

4.1. Lindfors tre-fasmodell

Lindfors (1991) har utvecklat en edukativ tre-fasmodell där elevens slöjdprocess spjälkas upp i tre faser, vilka tillsammans omfattar 19 olika steg (*figur 1*). De tre faserna är: 1) *Formgivning*, 2) *Planering av tillverkning* och 3) *Tillverkning*. Trots den linjära utformningen är progressionen dock inte alltid linjär. Eleven kan under processens gång vara tvungen att återvända till ett tidigare steg som en följd av att ett problem eller misstag uppstått, eller att arbetsområdets uppbyggnad kräver att en modifiering görs. Ytterligare kan nya idéer och lösningar ge upphov till en förändring i processen.

Figur 1 Tre-fasmodell för elevens slöjdprocess (Lindfors, 1991, s.90)

De två första faserna handlar om produktplanering, medan den tredje fasen, *tillverkning*, innefattar produktframställningen (Lindfors, 1991, s. 89). Ett steg som förekommer i samtliga faser är evaluering, då Lindfors (1991) menar att själva processen är minst lika viktig att utvärdera som slutprodukten. Därtill påpekar Lindfors (1991, s. 91) att denna indelning främst är ämnad för sådana slöjdarbeten inom traditionella teknikområden där en slöjdprodukt eller artefakt tillverkas. Tanken är enligt Lindfors (1991) inte att modellen ska ses som en absolut modell eftersom arbetsområdet kan påverka den just då aktuella slöjdprocessens utformning och struktur. (Lindfors, 1991.)

Formgivning

Formgivningsfasen omfattar de nio första stegen i modellen. Inom denna fas bör speciellt individualiseringsprincipen² tas i beaktande då fasutformningen baserar sig på en enskild elevs process. Målet är att eleven i mån av möjlighet ska skapa en personlig slöjdprodukt. (Lindfors, 1991, s. 92.)

Under formgivningsfasen upptäcker eleven de yttre ramarna i slöjdprocessen för att se vad som är möjligt och hur uppgiften bör begränsas. Eleven får möjlighet att känna på och bekanta sig med de material, redskap och detaljprover som kommer att vara aktuella under arbetsområdet. Eleven söker fram nödvändig information och inspiration genom att se på bilder, mönster, föremål och material för att forma och utveckla en idé³. Såväl form som funktion tas i beaktande vid formgivningen. Fasen avslutas med evaluering, där arbetet värderas och kontrolleras varpå eventuella korrigeringar kan göras. Den slutliga produktdesignen dokumenteras. (Lindfors, 1991, s. 93–96.)

Planering av tillverkning

Till fasen för planering av tillverkning hör de följande sex stegen i modellen. Eleven bör i samband med uppgiftens förberedelser lokalisera de material och redskap som ska användas samt ställa i ordning eventuella maskiner. Teknisk (praktisk) kunskap för tillverkning krävs i detta skede. Informationssökningen är mera teoretisk och förutsätter att eleven kan undersöka och kritiskt välja bland informationskällor för att nå önskat resultat. Till dessa källor hör exempelvis böcker, mallar, bruksanvisningar för maskiner, samt material- och teknikprover. Steget för teknikrelaterade principavgöranden innefattar att eleven undersöker och väljer bland

² Princip som bygger på att det är orealistiskt att kräva samma prestationer av samtliga elever i en klass. Alla lär sig på olika sätt och läraren måste ta detta i beaktande vid handledningen (Höstfält, 2015).

³ I dagens läge finns dessutom Internet att tillgå.

olika tekniska möjligheter, vilket förutsätter att eleven besitter kunskap inom tillverkningsteknik. Här kommer även estetiska aspekter in. Detaljplaneringen knyter samman formgivningsfasen med fasen planering av tillverkning. Det här steget innebär planering av de sista detaljerna innan själva tillverkningen kan sätta igång. Här kan eleven också göra upp arbetsbeskrivning och arbetsordning. (Lindfors, 1991, s. 98–100.)

Tillverkning

Själva tillverkningen består av de fyra sista stegen i modellen. Förberedelserna går främst ut på att göra i ordning och förbereda arbetsredskap och maskiner samt att se till att det finns tillgång till ändamålsenlig arbetsmiljö. Arbetet kan innefatta t.ex. mätning, markering och förberedelse för kapning m.m. Under det egentliga utförandet framställs slöjdprodukten konkret och då krävs teknisk kunskap om såväl det praktiska genomförandet, som kunskap om de hjälpmedel som används. Det avslutande arbetet går ut på att slöjdprodukten granskas, finslipas och eventuella småfel och misstag kan korrigeras. Till sist utvärderas både produkten och arbetsprocessen utifrån de mål och kriterier som fastställts under de tidigare faserna. (Lindfors, 1991, s. 101–102.)

4.2. Pöllänens fyra-fasmodell

Till skillnad från Lindfors (1991) modell är Pöllänens (2015) modell indelad i fyra faser, vilka är: 1) *Idéproduktion/innovativt tänkande*, 2) *Planering*, 3) *Genomförande* samt 4) *Utvärdering*. Pöllänen avser att en hel slöjdprocess innebär "[...] slöjdarbete som en person genomför självständigt eller som medlem av en grupp genom att aktivt delta i de olika faserna av processen" (Pöllänen, 2015). Hon framför ytterligare att samtliga fyra faser måste vara närvarande, annars är det inte frågan om en hel slöjdprocess.

Idéproduktion/innovativt tänkande

Inom den första fasen arbetar eleverna antingen individuellt eller i grupp för att brainstorma kring kreativa idéer för en lämplig slöjduppgift inom ramarna för ett angivet tema. Först framförs idéerna i form av skisser på hur uppgiften kunde se ut och hur den skulle lösas. Här uppmuntras utbyte av tankar för att stöda idéproduktionen och göra uppgiften mera konkret. Det är också till fördel för eleverna att få bekanta sig med en del av de mest centrala teknikerna och materialen innan den egentliga planeringen inleds. Denna fas är viktig för att engagera och motivera eleverna inför resten av processen. (Pöllänen, 2015.)

Planering

Syftet med den andra fasen är att synliggöra och konkretisera idéerna på ett sätt som främjar genomförandefasen. Såväl estetik som funktion bör beaktas då produkten designas. Allteftersom elevens slöjdkompetens ökar, införs även symboler, mått och skalor i planeringen. Först måste däremot eleverna begränsa planen på ett realistiskt sätt. Pöllänen (2015) menar att planeringen är ett av de viktigaste skedena i hela slöjdprocessen, eftersom eleverna både självständigt och tillsammans engageras i informationssökning, problemlösning, bedömer och drar slutsatser. Planering kan även ske i en virtuell miljö, vilket möjliggör samarbete som inte bara är regionalt utan även globalt. (Pöllänen, 2015.)

Genomförande

Eleverna verkställer planen som utformats i planeringsfasen. Här repeteras gammal kunskap som kombineras med ny kunskap för att tillsammans användas i nya tillämpningsområden. Eventuella modifieringar och preciseringar av planen kan förekomma efter hand som slöjdprocessen fortskrider och nya problem eller idéer uppkommer. Ifall en uppgift genomförs i grupp kan processen dokumenteras och delas med hjälp av multimedia. (Pöllänen, 2015.)

Utvärdering

Den fjärde och sista fasen uppgörs av utvärderingen. Här utvärderas både produkten och processen som helhet av såväl läraren och kamraterna som av eleven själv. Utvärderingen av de tidigare skedena av slöjdprocessen underlättas avsevärt ifall alla steg finns dokumenterade i form av antingen bilder, videoklipp eller liknande. Konstruktiv kritik efter genomfört arbete är motiverande för eleven och bidrar till god självkänsla. (Pöllänen, 2015.)

4.3. Jämförelse och diskussion

På ytan kan det konstateras att gemensamt för de båda modellerna är ett arbetsflöde som huvudsakligen går igenom fyra centrala faser. Processen börjar i form av idé och planering som övergår till tillverkning och avslutas med utvärdering. I Lindfors modell sker utvärdering i slutet av varje enskild fas, till skillnad från Pöllänens modell, som har en enda utvärderingsfas efter att tillverkningen är avslutad. Pöllänen poängterar dock att även de tidigare faserna i processen kan utvärderas med dokumentation som stöd.

Till synes liknande, men nyansskillnaderna mellan modellerna upptäcks i utvärderingen. Båda modellerna ger möjligheten att genom handledning, diskussioner och dokumentation under processens gång evaluera produkten och processen. Denna evaluering kan även kallas *formativ utvärdering*, vilket medför möjligheten att evaluera planering och tillverkning av produkten

under arbetets gång (B. Sjöberg, personlig kommunikation, 23 november 2018). Förändringar som är intressanta i det här fallet är bland annat ifall eleven genom processen erhållit ny information, ny kunskap, förändrade handlingsmönster eller omprövade värderingar. Fokus läggs således på lärdomar, erfarenheter och praktisk nytta (foreningsresursen.fi). Vad Lindfors modell ytterligare ger rum för är *diagnostisk utvärdering* i samband med varje fas. Genom diagnostisk utvärdering eftersträvas situationsdiagnos om nuläget. Genom den besvaras frågor som ”Vad är bra?”, ”Vad är dåligt?” och ”Vad kan förbättras?” (foreningsresursen.fi). Här utvärderas situationen och eleven ges därigenom möjlighet att få handledning, formativt stöd och utvärdering under processens gång.

5. Slöjdämnets existens

Som påpekat av Oja, Johansson och Sjöberg (2014), infördes slöjden som obligatoriskt ämne i den finländska folkskolan under 1860-talet och ända sedan dess har slöjdämnets företrädare försvarat slöjdens existens i den grundläggande utbildningen med en orubblig styrka. Trots livliga diskussioner berörande skolslöjdens värde och relevans samt olika läroplansreformer i Finland, har slöjden fortfarande en plats bland de övriga skolämnena. (Oja, Johansson & Sjöberg, 2014.)

I sin artikel, *Skolan är inte till för slöjdlärarna*, argumenterar Marteus för att slöjd inte borde vara obligatoriskt undervisningsämne till och med nionde klassen i de svenska skolorna. Hon inser naturligtvis att slöjdlärarna själva tycker ämnet är viktigt, men menar att deras resonemang kring *varför* det är viktigt inte håller vatten. Hon uppger att hon inte köper argumentet att "[...] slöjd är bra för i princip allt [...]", vilket är en framkommande synpunkt från svenska slöjdlärare som kontaktat henne. Ett annat argument hon motsätter sig är att utan slöjdbliktorium i nian skulle Sverige få brist på skickliga tandläkare och kirurger. Enligt henne handlar det om prioriteringar och hon framhåller ytterligare att "[...] Pisaämnena matematik, NO och läsförståelse, där Sverige havererar, är mycket viktigare än slöjd". Sammanfattningsvis betonar hon att skolan sist och slutligen inte är till för lärarna, utan för eleverna. (Marteus, 2016.)

I kontrast till det Marteus (2016) påpekar, menar Johansson (2011) att slöjden ger viktig kunskap för alla områden i livet. Med tanke på att unga människor blir så matade idag får de istället genom slöjden ta egna initiativ, planera och genomföra. Slöjdprocessen stärker även både mental och konkret företagsamhet samt problemlösningsförmåga. Fingerfärdighet, som exempel, handlar enligt henne om förmågan att kunna "tänka med verktyg", vilket är en kompetens som behövs i många yrken, allt från hantverkare till kirurger (Johansson, 2011).

5.1. Slöjden ett omdebatterat läroämne

Porko-Hudd, Sjöberg och Sunngren (2015) hänvisar till undersökningar som antyder om att slöjd i de nordiska länderna upplevs som ett av de roligaste läroämnena. Slöjden ger eleverna ett brett utbud valmöjligheter genom såväl engagerande som roliga arbetssätt. Fastän det å ena sidan är eftersträvaransvärt att eleverna har roligt under lektionerna, är det å andra sidan ofta svårt för eleverna att kunna säga exakt vad det är som de lär sig i slöjden. Även för lärarna kan detta vara en utmaning. (Porko-Hudd, Sjöberg & Sunngren, 2015.)

Johansson (2009) menar att en delorsak till att både eleverna och deras föräldrar har svårt att se nyttan med slöjden, är att de oftast bara ser den färdiga produkten, inte själva processen.

Svenska undersökningar (Skolverket, 2005) genomförda av Marlène Johansson och Peter Hasselskog visar visserligen på att slöjden är ett av elevernas favoritämnen, men samtidigt visar utvärderingen att eleverna inte upplever att de har någon nytta av slöjdkunskaperna i sin vardag. Föräldrarna har en likande syn som eleverna har på slöjden, dvs att de inte heller anser att deras barn har så stor nytta av ämnet (Skolverket, 2005). Lärarna har själva svårt att för elever, föräldrar och kollegor kunna argumentera för slöjdens existens (Johansson, 2009).

Slöjden har således på senare tid blivit ett omdebatterat läroämne och dess existens i den allmänbildande skolan har tidvis ifrågasatts av utomstående personer som anser att slöjden inte hör hemma i dagens högteknologiska samhälle (Porko-Hudd m.fl., 2015). Diskussionen om slöjdens uppgift begränsas ofta enligt Johansson (2009, 2011) av okunskap och allmänt tyckande huruvida slöjden är tillräckligt modern i stället för att grunda sig på forskning inom området (jfr Hartvik & Porko-Hudd, 2018).

Ett ofta förekommande motargument som lyfts fram i slöjdämnets försvar är att slöjden som praktiskt ämne utgör en betydande motvikt till skolans teoretiska ämnen (Porko-Hudd m.fl., 2015). Det här är en allmän uppfattning, men är i sig själv otillräcklig som försvarsargument. Johansson (2011) påpekar att eftersom samhället värderar så kallat praktiskt arbete lägre än teoretiskt arbete, hamnar slöjdämnet lägre ner på listan över ämnen som anses viktiga. Ett liknande konstaterande har även gjorts av Robinson (2006), som därtill menar att samhället och utbildningssystemet har den förutfattade idén om att vi bara borde satsa på sådana skolämnen som vi har direkt nytta av i vårt yrkesliv. Det gör att praktiska och kreativa ämnen som slöjd, bildkonst och drama hamnar längst ner på listan av nyttiga ämnen oberoende av vilket land man befinner sig i (Robinson, 2006).

Att däremot kort och gott beskriva slöjden som ett praktiskt läroämne är missvisande, eftersom all form av praktisk verksamhet innefattar teoretiskt kunnande i någon mån (Porko-Hudd m.fl., 2015). Johansson (2002) menar att det s.k. samspelet mellan slöjdens materiella och immateriella resurser är "[...] en förutsättning för att tillfredsställa grundläggande mänskliga behov". De materiella resurserna består av t.ex. råvaror, utrustning och verktyg, medan de immateriella resurserna utgörs av bl.a. kunskap, handlingsberedskap, hälsa och tid. Enligt Johansson står immateriella resurser såsom kunskaper och värderingar i ständig växelverkan med det materiella. Därför går det inte att endast tala om den *praktiska* slöjden, utan att också nämna den *teoretiska* slöjden (Johansson, 2002, s. 20–21). Ett liknande konstaterande har gjorts av Säljö (2000). Enligt honom består den immateriella aspekten av de idéer, värderingar, kunskaper och andra resurser som vi präglas av i vår interaktion med omvärlden. Med de

materiella aspekterna syftar han då på de fysiska redskapen (artefakterna), så som verktyg, teknologi osv. De materiella och immateriella dimensionerna samspelar (Säljö, 2000, s. 29).

Slöjd kan därför beskrivas som ett läroämne där såväl kunskaperna som färdigheterna samspelar och ges uttryck genom det konkreta skapandet av artefakter. För att det praktiska skapandet ska kunna ske blir eleven tvungen att använda sig av teoretisk kunskap samt att kunna föreställa sig hur produkten ser ut under olika skeden av tillverkningen. Lärandet i slöjden sker ofta obemärkt i och med att de kunskaper och färdigheter som övas växer till sig över en längre tid. Att exakt bestämma *vad* som lärts in och *när* är således svårt att bedöma. (Porko-Hudd m.fl., 2015.)

Frågor kring slöjdämnets existens och karaktär i den allmänbildande skolan är svåra att besvara. De mest framträdande kunskaper och färdigheter slöjden fostrar till är materialkännedom, tekniker och tillverkningssätt samt behärskande av verktyg och redskap. Porko-Hudd m.fl. (2015) menar att utöver dessa lärdomar kan slöjden även lära eleverna ett kritiskt förhållningssätt till konsumtion i samhället. Ytterligare egenskaper som betonas genom slöjden är bland annat kreativitet, planerings- och organiseringsförmåga, initiativtagande, företagsamhet, självständigt arbete, samarbetsförmåga, uthållighet, fingerfärdighet, precision, problemlösningsförmåga, tre-dimensionell rumsuppfattning och utvärderingsförmåga. De ovannämnda egenskaperna är värdefulla att ha, oberoende av framtida studieinriktning eller yrkesval. Det här, menar Porko-Hudd m.fl. (2015), är tillräckliga existensmotiv för slöjdämnet inom den allmänbildande grundläggande utbildningen. (Porko-Hudd m.fl., 2015.)

5.2. Hartviks nio existensmotiv för slöjdämnet

I sin avhandling, *Det planlagda och det som visar sig: klasslärarstuderandes syn på undervisning i tekniskslöjd*, tar Hartvik (2013) fram nio existensmotiv för slöjdämnet i den allmänbildande skolan, sett ur klasslärarstuderandes perspektiv.

Det första och främsta motivet, *Handlingsberedskap*, handlar bl.a. om *att veta hur man gör*. Denna form av handlingsberedskap kan vara värdefull oberoende av om människan har som avsikt att slöjda i framtiden eller inte. En annan form av handlingsberedskap som Hartvik lyfter fram är avsiktligt använda denna kunskap för att utföra diverse slöjdrelaterade sysslor. Han kallar det för *att kunna göra*. Inom denna kategori faller även olika former av reparation och underhåll. (Hartvik, 2013, s. 130–131.)

Ett annat motiv, *Läroämnen av olika karaktär*, baserar sig på vikten av att skolan består av olika läroämnen. Det behövs helt enkelt variation. Hartvik menar vidare att "[...] alla elever ska kunna finna områden som de upplever sig vara bra på." och att "[...] olika läroämnen bidrar till att

eleverna orkar med skolarbetet som helhet”. En annan aspekt är att slöjdens praktiska karaktär kan tjäna som motvikt till andra läroämnena. Denna variation kan bidra till att eleverna bättre orkar med skolarbetet som helhet. (Hartvik, 2013, s. 131–132.)

Ett tredje existensmotiv är *Möjlighet till slöjdverksamhet*. Flera respondenter påpekar att hemmet som miljö för lärande inte alltid kan erbjuda samma möjligheter till slöjdverksamhet som skolan kan. Alla elever har således möjligheten att i slöjdundervisningen ta del av slöjdekunskaper och färdigheter, samt att utöva slöjdande. (Hartvik, 2013, s. 132–134.)

Det fjärde motivet för slöjdens existens i den allmänbildande skolan benämns *Slöjdverksamhetens manuella karaktär*. Tre aspekter utgör existensmotivet, där slöjdens unika särdrag lyfts fram och jämförs med andra läroämnena. Aspekten *slöjd är ett sätt att lära sig* betonar inläring genom det konkreta framställandet av en artefakt, vilket få andra ämnen ger eleverna möjlighet till. Denna typ av inläring kan relateras till det klassiska uttrycket *learning by doing* (lärande genom görande). Den andra aspekten, *slöjdverksamhet sker här och nu*, understryker att slöjdverksamhet är något som sker i stunden och ger ett synligt resultat. *Konkret problemlösning* är också en aspekt som möjliggörs genom slöjden. Denna form av problemlösning är annorlunda än den som kan ses inom andra läroämnena just på grund av att problemlösningen är konkret. (Hartvik, 2013, s. 134–135.)

Som femte motiv nämns *Slöjdsituationens karaktär*. Här handlar det om att slöjdandet ger *möjlighet till samverkan och kommunikation* eleverna sinsemellan. Slöjdsalens utformning ger eleverna möjlighet att på ett annat sätt socialisera och samarbeta än i många andra läroämnena. Vad Hartviks respondenter beskriver är ett mera levande klassrum där eleverna inte måste sitta tysta och stilla, utan de kan röra på sig fritt. Denna frihet ger eleverna en forma av självständighet i sin arbetsprocess, där läraren finns till hands för att hjälpa och handleda vid behov. (Hartvik, 2013, s. 136.)

Det sjätte existensmotivet, *Slöjdens samhälleliga betydelse*, synliggörs i fem aspekter. En framträdande aspekt är *att bevara traditioner*. Det handlar om att föra vidare tidigare generationers kunskap och hålla den i liv genom att synliggöra den för nya generationer. En annan aspekt som nämns är att slöjddämnet kan ha *betydelse för olika yrkesbranscher*. Många yrken kräver handfärdighet, vilket gynnas av slöjdverksamhet. Övriga aspekter som belyser slöjdens roll i samhället är bl.a. *handlingskraft i katastrofsituationer*, hållbart tänkande samt att vara i kontakt med naturen. (Hartvik, 2013, s. 136–138.)

Det sjunde motivet belyser *Slöjdandets affektiva betydelse*, där stolthet över egentillverkade föremål kan ge mera värde än en köpt produkt. Genom denna process erbjuds människan slöjdupplevelser samt en möjlighet till personliga val. Att slöjden erbjuder personliga val är relevant bl.a. i situationer då en eftersökt produkt finns att köpa, men inte rätt form eller dimensioner. (Hartvik, 2013, s. 139.)

Det åttonde existensmotivet berör *Slöjd som förståelsegrund* för handling och funktion. Denna förståelse hjälper individen att kunna greppa fenomen i omgivningen och analysera dem på ett kritiskt sätt. ”Människan betraktar artefakter i omvärlden och använder kunskaper från slöjden för att nå förståelse.” (Hartvik, 2013, s. 140.)

Det nionde och sista motivet som Hartvik framlägger är *Ekonomiska resurser*. Det innefattar bl.a. idén att slöjden möjliggör utförandet av vardagssysslor som reparation och underhåll utan att vara beroende av utomstående hjälp. Som ett existensmotiv för slöjdämnet är det snarast *privatekonomiska motiv* som synliggörs i respondenternas uttalanden. (Hartvik, 2013, s. 140–141.)

5.3. Unga vuxnas syn på den praktiska nyttan med teknisk slöjd

I min kandidatavhandling, *”Det är en bra sak att själv kunna fixa grejer”*: En kvalitativ studie kring unga vuxnas syn på den praktiska nyttan med teknisk slöjd inom grundskole-utbildningen (Söderström, 2016), fokuserades undersökningen på den direkt praktiska nyttan och de vardagstillämpningar som slöjdämnet ger möjlighet till, sett ur unga vuxnas (20–30 år) perspektiv.

Ur Söderströms (2016) undersökning framkommer ur informanternas utlåtanden att det anses vara en grundläggande färdighet att själv kunna praktiskt fixa saker i hemmet. Slöjd uppfattas av informanterna som ett läroämne där eleverna inte måste sitta stilla, de får arbeta kreativt med sina händer och se ett konkret resultat. Slöjd ger en paus från mer teoretiska ämnen och visar att skolan finns till för alla elever. Vissa kanske genom slöjdundervisning blir introducerade till en ny hobby eller en karriär inom slöjd i och med att inte alla har möjlighet till slöjdverksamhet hemma. Ibland kan också slöjdämnet verka som ett överflödigt skolämne som man kunde klara sig utan. (Söderström, 2016.)

Få informanter medger att de tillämpat slöjdekunskaper och -färdigheter i vardagen, även om de ser nyttan och potentialen i att kunna göra det. En vanlig orsak till att slöjdekunskaper används så sparsamt utanför skolan är att kunskap som inte används glöms bort efter en tid. En annan

orsak kan vara att de praktiska slöjdkunskaper informanterna besitter helt enkelt inte passar in i deras vardagsliv. (Söderström, 2016.)

De flesta informanter i Söderströms (2016) undersökning är överens om att slöjdämnet bör införa antingen nyare eller mer ändamålsenliga arbetsmetoder, som bl.a. har vardagsnytta i fokus. Eftersom resurserna är begränsade är det ytterst viktigt att slöjdundervisningen utnyttjar dem på ett smart och effektivt sätt så att eleverna ändå får känna att de utvecklas och att de får lära sig något användbart som de kan ha nytta av resten av livet. (Söderström, 2016.)

Hälften av informanterna upplever att slöjdgrupperna var för stora för att en ensam lärare ska kunna övervaka samtliga elever, vilket upplevdes problematiskt. De stora grupperna lägger press på läraren i och med att grupperna i framtiden snarare förväntas bli större, inte mindre. Ett annat problem som två av informanterna påpekat, är att antalet slöjdtimmar per vecka varit för lågt för att projekten ska hinna slutföras i tid. (Söderström, 2016.)

6. Metod och genomförande

I föreliggande kapitel beskrivs studiens syfte och forskningsfrågor mer detaljerat. Jag redogör även för val av datainsamlingsmetod, val av undersökningsgrupp samt själva genomförandet av undersökningen. Utöver det diskuteras även reliabilitet, validitet, generalisering samt etik. Avslutningsvis beskrivs hur det insamlade materialet bearbetats och analyserats.

6.1. Precisering av syfte och forskningsfrågor

Syftet är att kartlägga unga vuxnas (20–30-åringar) och medelålderspersoners (40–55-åringar) syn på vardagsnyttan med slöjddämnet samt hur inställningen till slöjddämnet förändrats över tid. Vardagsnyttan definieras i denna studie som färdigheter och kunskaper som innefattar vardagskompetens så som materialkännedom, användning av redskap och verktyg, samt behärskandet av olika tekniker. Jag ger däremot inga definitioner på vardagsnytta åt respondenterna, utan låter dem definiera begreppet själva. I och med att min kandidatavhandling (Söderström, 2016) behandlade den första åldersgruppen, unga vuxna, innebär det att en stor del av förarbetet redan är gjort. Den empiriska undersökningen fokuserar därför i denna studie på personer i medelåldern, varefter en jämförande analys mellan de två åldersgrupperna förs. Denna jämförelse vill jag göra dels för att synliggöra om och hur slöjdundervisningen i praktiken har förändrats sedan grundskolans första läroplan 1970, dels om och hur väl den följt med tiden. Å ena sidan kan det ifrågasättas ifall slöjdundervisningens innehåll håller modern standard eller om samma slöjdalster görs år ut och år in utan desto större revidering. Å andra sidan är den viktigare frågan huruvida slöjdundervisningen fortfarande ger allmänbildande, långsiktig nytta.

Målsättningen är att genom denna undersökning få en insikt i om personer i medelåldern upplever att de i vardagen har nytta av de slöjdkunskaper de lärt sig i grundskolan, och i så fall hur denna nytta tar sig uttryck. I samband med denna frågeställning undersöks medelålderspersoners syn på skolslöjdens relevans; huruvida de anser att slöjden behövs i grundskolan eller inte. Jag vill även veta ifall respondenterna anser att slöjddämnet innehållsmässigt borde förändras, och i så fall hur.

Eftersom denna studie görs som en jämförelse med min tidigare studie (Söderström, 2016) kommer jag att använda den tidigare studiens forskningsfrågor och undersökningsmetod som stomme. Dock innebär åldersskillnaden mellan undersökningsgrupperna att frågorna och enkäten som helhet måste omstruktureras. Utifrån syftet och tidigare forskning inom ämnet har jag begränsat problemområdet till de mest centrala frågorna jag vill få svar på:

1. Hur upplever medelålderspersoner att de i vardagen har nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhöll i skolslöjden?
2. Hurdant innehåll anser medelålderspersoner att slöjdundervisningen borde ha med tanke på sina vardagsbehov?
3. Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som skolämne?
4. Hur har synen på och inställningen till slöjdämnet förändrats sedan grundskolans införande i Finland under 1970-talet?

Som Björk (1997) påpekar, har halvfabrikat, såsom exempelvis IKEA-möbler som man lägger ihop själv, blivit alltmer vanligt, då det anses enklare och billigare att köpa färdigt sådant som man tidigare tillverkat själv. Detta gör att det praktiska behovet av slöjdekunskap minskar. Som kontrast tar Hartvik (2013) upp slöjdämnets existensmotiv, där han nämner nio motiv för ämnets existens och relevans. Det första motivet, *Handlingsberedskap*, är det motiv som främst tangerar min studie. Begreppet *handlingsberedskap* nämns även av Hasselskog och Johansson (2008). De ovannämnda källorna har lagt grunden för utformningen av den första och delvis den andra forskningsfrågan. Den historiska genomgången av slöjdverksamheten i Finland genom åren (behandlas i kapitel 2 och 3) har tillsammans med resultaten från kandidatavhandlingen gett stöd för utformandet av delvis den andra och den tredje forskningsfrågan. En jämförelse görs mellan resultaten från kandidatavhandlingen och resultaten från den aktuella undersökningen för att besvara den fjärde och sista forskningsfrågan.

6.2. Val och beskrivning av metod

Datainsamlingsmetoden jag valt för min studie är elektronisk enkät med öppna frågor. Den primära orsaken till att jag valt denna metod är för att det är metoden som användes i min tidigare studie (Söderström, 2016). Metoden fungerade utmärkt första gången och eftersom den aktuella undersökningen är av samma karaktär ansågs det omotiverat att välja en annan metod. Användningen av enkät är trots allt en bekant och beprövad metod som uppfyllde mina krav i och med att den besvarade forskningsfrågorna som hade formulerats. Intervju var ett alternativt tillvägagångssätt som kunde ha valts, och en undersökningsmetod som ursprungligen hade övervägts. Båda metoderna går ut på att samla in information med hjälp av frågor (Patel & Davidson, 2011). Det finns flera orsaker till att jag valt enkät framom intervju. Den första är att jag vill undvika intervjuareffekten, vilket innebär att intervjuarens ordval, tonfall och ansiktsuttryck medvetet eller omedvetet får den intervjuade att förstå hurdant svar som förväntas på frågan (Patel & Davidson, 2011, s. 75; Stukát, 2011, s. 43). Den andra orsaken är

att jag vill använda samma metod som i kandidatavhandlingen eftersom den fungerade väl. Fördelen med intervju är att en missuppfattad eller oklar fråga enkelt kan omformuleras, vilket inte är möjligt i en enkät, då det inte finns möjlighet till vare sig upprepningar eller omformuleringar av frågor. Den språkliga utformningen av en enkät är således oerhört viktig.

När man sedan bestämt sig för en metod är det viktigt att beakta frågornas ordningsföljd (Stukát, 2011). Det rekommenderas vanligtvis att börja med konkreta och lätta bakgrunds-frågor, varefter de mer komplicerade frågorna kan följa. De svåraste frågorna bör komma mot slutet av enkäten. Orsaken till en sådan ordningsföljd är att respondenterna då stegvis vänjer sig vid, och bekantar sig med ämnet, vilket också ökar deras motivation för att slutföra uppgiften. (Stukát, 2011, s. 53.)

6.3. Val av respondenter

Målgruppen jag valt att undersöka är personer i medelåldern, dvs 40–55 år. Motiveringen för just denna åldersgrupp är att dessa personer har gått grundskolan strax efter dess införande, vilket skedde mellan år 1972 och 1977. Det innebär att det blir lättare att anknyta undersökningens resultat till läroplansgrunder. Som kontrast till min tidigare undersökning (Söderström, 2016), där respondenterna var unga vuxna i åldern 20–30 år, har personer i åldern 40–55 år antagligen inte slöjdundervisningen i lika färskt minne, vilket bör tas i beaktande vid formuleringen av enkätfrågorna. Däremot medför den äldre åldersgruppen några fördelar, bl.a. att personer i medelåldern har haft många år av möjligheter till att utnyttja sina slöjdkunskaper i vardagslivet.

Oavsett om en studie är kvalitativ eller kvantitativ bör antalet respondenter övervägas. Hartvik (2013) hänvisar till Eskola och Suoranta (1998), vilka konstaterar att det sällan går att avgöra exakt hur många respondenter eller hur stor mängd data som behövs för en studie. Ett sätt att bestämma antalet respondenter i kvalitativ forskning är att inte avsluta datainsamlingen innan forskaren upplever att ytterligare insamlat data inte ger ny information (Hartvik, 2013). I samråd med min handledare ansåg vi att minimi fem respondenter torde vara tillräckligt för denna studie. I den jämförande diskussionen tillkommer ju ytterligare de åtta deltagarna från min tidigare studie, vilket gör det totala antalet respondenter större.

I och med att denna studie är kvalitativ ville jag sträva efter att få en varierande grupp, där spridningen mellan de olika uppfattningarna är så stor som möjligt. Enligt Stukát (2011) är fördelen med att vid kvalitativa studier sträva efter en stor variation av uppfattningar den att man då undviker att få ett alltför stort antal likartade svar. Man överger då tanken om

generalisering och försöker istället hitta vilka olika kategorier av uppfattningar det finns (Stukát, 2011), vilket är vad jag strävade efter att göra i kandidatavhandlingen.

För att återspegla detta och för att kunna åstadkomma denna variation, bör vissa krav och förutsättningar för urvalet av respondenter först definieras. Trost (2004) beskriver denna metod som han kallar för strategiskt urval, dvs man bestämmer först ett antal relevanta variabler som kan tänkas påverka hur man svarar. När sedan antalet respondenter är beslutat försöker man se till att urvalet uppfyller alla de olika grupperingarna på ett sådant sätt att det blir en eller högst två personer i samma grupp (Trost, 2004).

De variabler som jag upplevde som viktiga för hur respondenterna kommer att svara är kön, hemort, skola, slöjdomfattning i grundskolan, examen samt yrke. Inom alla dessa kategorier bör det (eftersträvansvis) finnas variation. Förvisso är det en utmaning att hitta kvinnor inom den eftertraktade åldersgruppen vilka har haft undervisning i teknisk slöjd.

I undersökningen deltog sju medelålderspersoner som samtliga är personliga bekanta eller bekanta till bekanta. Respondenterna bestod av en kvinna och sex män. Fyra av deltagarna kontaktades via Facebook, två personligen varav båda självmant erbjöd att delta då jag nämnde min studiesituation och en kontaktades via en gemensam bekant. Respondenterna var i åldern 39–54 år. Under *Basuppgifter* uppgav fyra respondenter att de valt teknisk slöjd som valbart undervisningsämne i högstadiet. Fyra av respondenterna nämnde också att de har någon form av slöjdrelaterad utbildning, vilket enligt min definition innefattar hantverks- och konstruktionsbaserade yrken så som bl.a. snickare, byggnadsingenjör och slöjdpedagogiska studier. En av dessa uppger ha undervisat på snickerilinjé. Tre personer uppger att de för tillfället jobbar som lärare (ospecificerat läroämne). Denna info anser jag relevant att nämna, då den berör sådant som påverkar respondenternas kännedom om slöjdpedagogik och -verksamhet.

6.4. Beskrivning och genomförande av datainsamling

Enkäten gjordes med hjälp av hemsidan www.webbenkater.com. Tjänsten kostar vanligtvis att använda, men en studerandevänlig version finns tillgänglig för studeranden vid vissa utvalda institutioner, bl.a. Åbo Akademi. Den här formen av enkät fungerade smidigt och var ändamålsenlig med tanke på min studie. Enkäten gick enkelt att skicka ut till några utvalda e-postadresser. Efter att enkäten är utskickad syns en tydlig överblick av samtliga respondents deltagarstatus, vilka är indelade i tre kategorier: *deltagit och slutfört*, *deltagit men ännu inte slutfört* och *ännu inte deltagit*. Denna överblick gör det enkelt att följa med vem som svarat och

vem som inte svarat. Det finns då möjligheten att skicka påminnelse till de respondenter som ännu inte deltagit och/eller slutfört.

Enkätfrågorna för denna studie är baserade på kandidatavhandlingens enkätfrågor i och med att båda studierna undersöker samma tema, och dessutom underlättar det jämförelsen av resultaten. Ett betydande antal av frågorna har däremot omformulerats, dels för att de ska vara mera relevanta för medelålderspersoner, dels för att flera av frågorna ansågs vara för vagt formulerade, vilket skulle ha kunnat leda till misstolkningar och/eller frustration. Frågorna är indelade i två kategorier: 8 bakgrundsfrågor som består av en kombination av öppna frågor och flervalsfrågor, och 13 egentliga enkätfrågor, vilka är indelade i tre underkategorier: *Slöjden som skolämne*, *Slöjdens ämnesteknologi* och *Nyttan med slöjdämnet*. Samtliga 13 frågor var öppna frågor och alla var obligatoriska. Till sist fanns en extra ruta där respondenterna fick kommentera själva enkäten ifall de hade synpunkter på den.

Syftet med bakgrundsfrågorna, som i enkäten betecknades *Basuppgifter*, var att ge en bild av respondentens bakgrund, skolgång och bekantskap med slöjd som skolämne. Därtill hade dessa frågor till uppgift att fungera som lättbesvarade introduktionsfrågor för att ge respondenterna en mjukare start. Resten av frågorna var också ordnade så att de går från sådana som är mer lättbesvarade till sådana som är mer svårbesvarade.

Den första kategorin, *Slöjden som skolämne*, består av två enkätfrågor:

1. Hur upplever du slöjden i relation till de andra skolämnena?
2. Valde du teknisk slöjd som valbart skolämne i högstadiet? Varför/varför inte?

Dessa frågor formulerades avsiktligt på en väldigt allmän nivå för att introducera respondenterna för forskningsområdet. Frågorna i sig var inte menade att direkt svara på någon av forskningsfrågorna, utan de var menade att förbereda respondenterna för de centrala frågorna i kategori tre, *Nyttan med slöjdämnet*. Trots det, gav många av svaren på båda frågorna användbar information som kan användas för att besvara forskningsfråga 3, "Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som skolämne?".

Den andra kategorin, *Slöjdens ämnesteknologi*, består av fyra enkätfrågor:

3. Berätta om några av de slöjdprodukter du minns att du gjort i slöjden.
4. Hur gick det till när du planerade dina produkter?
5. Vilka tekniker och verktyg minns du att du använde när du gjorde produkterna du beskrev?
6. Upplever du att du fick vara kreativ och skapa något eget under slöjdlektionerna? Motivera.

Syftet för denna kategori är, liksom för den första, att fungera som grund och en sorts förarbete inför de mest centrala enkätfrågorna. Innan respondenterna leds in på frågor som handlar om slöjdens praktiska nytta i vardagen, ansågs det naturligt att de först svarade på frågor som berörde deras ämnesteknologiska minnen och upplevelser från slöjdunder-visningen. Detta skulle fungera som en grund som även de själva kan ha hjälp av när de besvarar frågorna i den tredje kategorin, då de lättare kan förknippa det de lärt sig med sådant de kunnat tillämpa i vardagen.

Den tredje och sista kategorin, *Nytan med slöjdämnet*, innehöll de sju återstående och mest centrala enkätfrågorna. De är centrala i den bemärkelsen att det främst är på basis av resultaten från dessa enkätfrågor som forskningsfrågorna besvaras. De sju återstående enkätfrågorna är:

7. Upplever du att du i vardagen haft nytta av det du lärt dig under slöjdlektionerna? Ge exempel.
8. Har du i slöjden fått lära dig något som inte direkt är slöjdrelaterat, utan mera allmänbildande? Vad?
9. Tycker du att något du lärt dig i slöjdundervisningen varit onödigt? Motivera.
10. Finns det något du önskar att du *hade* fått lära dig i slöjdundervisningen? Motivera.
11. Med tanke på dina vardagsbehov, hurdant innehåll tycker du att slöjdundervisningen borde ha?
12. Hur tror du det skulle synas i samhället och i vardagen om skolslöjden försvann?
13. Tycker du att slöjdämnet behövs i skolan? Motivera.

Den första forskningsfrågan, "Hur upplever medelålderspersoner att de i vardagen har nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhöll i skolslöjden?", besvaras genom enkätfrågorna 7, 12 och 13. Enkätfrågorna 9, 10 och 11 besvarar den andra forskningsfrågan, "Hurdant innehåll anser medelålderspersoner att slöjdundervisningen borde ha med tanke på sina vardagsbehov?". Den tredje forskningsfrågan, "Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som

skolämne?”, besvaras med hjälp av enkätfrågorna 1, 2, 6, 9, 12 och 13. Den fjärde och sista forskningsfrågan, ”Hur har synen på och inställningen till slöjdämnet förändrats sedan grundskolans införande i Finland under 1970-talet?”, besvaras genom en helhetsjämförelse mellan svaren från både denna enkätundersökning och den som genomfördes i samband med kandidatavhandlingen, Söderström (2016).

Som påpekat av Stukát (2011, s. 54), och därtill av Patel och Davidson (2011, s. 86), är förberedelser viktiga och därför bör enkäten granskas kritiskt innan den skickas ut. Efter att jag själv granskat frågornas ordningsföljd och formulering, gick jag igenom frågorna med några familjemedlemmar som påpekade ett par enkätfrågor som antingen var ospecifika eller överflödiga. Efter de nödvändiga justeringarna skickade jag enkäten till handledaren för slutlig granskning, varefter enkätfrågorna fick grönt ljus (bortsett från ett par ytterligare utvecklingsförslag) för att skickas ut till respondenterna. I och med att denna typ av enkät redan var bekant för mig ansåg jag det inte nödvändigt att utföra lika många tester som inför enkäten i kandidatavhandlingen. Jag försäkrade mig om att länken fungerade, kontrollerade att allt såg rätt ut i förhandsvisningsmenyn och skickade därefter ut enkäten till samtliga respondenter. Ett informativt missivbrev bifogades tillsammans med enkäten (se bilaga 1).

Åtta potentiella respondenter blev ursprungligen kontaktade med förfrågan om deltagande i studien. Fem personer visade intresse av att delta, antingen direkt via Facebook-meddelande eller indirekt via en bekant. Enkäten skickades ut till dessa fem personer och deadline för svarstiden var ursprungligen två veckor. Redan samma kväll skickade tre respondenter in sina svar. För att försäkra mig om att jag skulle uppnå min kvot kontaktade jag ytterligare en potentiell respondent och hade efter två dagar fått in svar från sammanlagt sex respondenter, varav fyra enkäter var fullständigt ifyllda och två endast påbörjade. En av respondenterna vars enkät inte var slutförd var på besök några veckor senare och fyllde i resten av svaren för hand på en utskriven version av enkäten. Efter en dryg månad stötte jag på en annan av de ursprungligen kontaktade personerna som inte svarat och då undersökningen kom på tal visade personen intresse av att delta. Slutligen, efter drygt två månader, hade sju svar kommit in.

6.5. Reliabilitet, validitet, generaliserbarhet och etik

En kritisk diskussion om undersökningens kvalitet bör föras som en del av avhandlingens metodkapitel. Det är som forskare mycket bättre att själv vara medveten om och peka ut undersökningens styrkor och svagheter, än att någon annan gör det. De väsentliga aspekterna som bör diskuteras är reliabilitet, validitet, generaliserbarhet samt etiska principer. (Stukát, 2011.)

Med reliabilitet avses undersökningens mätnoggrannhet och tillförlitlighet, dvs. hur bra mätinstrument forskaren använt sig av (Stukát, 2011). Stukát menar att reliabiliteten kan definieras som ”mätningens motstånd mot slumpens inflytande”. Enkätfrågorna har utformats och getts sin slutliga form genom en stegvis bearbetningsprocess för att stärka undersökningens mätnoggrannhet och undvika misstolkningar i enkätsvaren. I och med att studiens enkätfrågorna använder kandidatavhandlingens enkätfrågor som bas, och många av frågorna är identiska eller likartade, fanns det redan svarsdata tillgängligt för att göra preliminära ändringar till vissa av frågorna i förtydligande syfte. De nya frågorna granskades av två familjemedlemmar samt av handledaren för att de skulle kunna bli så klara och tydliga som möjligt. Enkätens tekniska funktionalitet, som nämndes i föregående avsnitt, bekantade jag mig med för att försäkra mig om att undersökningen i alla fall inte skulle falla på grund av den. Trots de säkerhetsåtgärder som antogs skedde ändå ett lindrigt misstag i samband med massutskicket. Detta beskrivs närmare i metoddiskussionen i avsnitt 8.2.

Validitet eller giltighet innebär till vilken grad forskaren lyckats mäta det som hen haft som avsikt att mäta. Validiteten används som ett viktigt komplement till reliabiliteten, då ett mätinstrument, oberoende hur noggrant, inte ger önskat resultat ifall forskaren mäter fel sak. Samtidigt är ett inexakt mätinstrument inte till någon nytta oberoende av *vad* som mäts. Dessa två begrepp är således beroende av varandra. När man har med människor att göra finns det dessutom en extra aspekt man bör ta i beaktande, nämligen respondenternas ärlighet. Vissa kanske ger det svar de tror att intervjuaren vill höra, vissa kanske inte vill medge sina brister. Det finns många orsaker till oärlighet, vare sig det är medveten eller omedveten oärlighet. (Stukát, 2011.) I den här undersökningen är jag ute efter vad respondenterna själva tycker och vilka upplevelser de haft av slöjdämnet. Jag valde att använda öppna enkätfrågor av precis denna orsak. Frågorna är också menade att vara så neutrala som möjligt för att frambringa så ärliga svar som möjligt. På basis av svaren har jag ingen orsak att tro att respondenterna skulle ha varit något annat än uppriktiga med sina svar. Hur det hela gick till i verkligheten är omöjligt att veta.

Generaliserbarhet är värt att belysa som en del av den kritiska diskussionen. Generaliserbarhet handlar enligt Stukát (2011) om huruvida resultatet endast gäller den undersökta gruppen eller om det kan generaliseras till en större grupp. Faktorer som kan påverka generaliserbarheten för en undersökning är bl.a. ett icke-representativt urval, en för liten undersökningsgrupp samt ett stort bortfall (Stukát, 2011). Stukát låter ytterligare påskina att även om en studie i första hand är kvalitativ, vilket min studie är, är det inget skäl att ignorera dessa frågor. Forskaren kan däremot behöva andra resonemang och istället rikta diskussionen mot tillförlitlighetsfrågor och

samtidigt synliggöra och motivera sina resonemang på ett tydligt sätt. (Stukát, 2011.) På grund av att samtliga enkätfrågor (bortsett från basuppgifterna) i den aktuella undersökningen var öppna frågor, och eftersom alla svar har olika karaktär, innebär det också att ifall studien utfördes av en annan forskare med andra respondenter, kunde resultaten mycket väl ha visat något helt annat. Detta bl.a. på grund av att sinnestillståndet hos en respondent kan variera mellan två olika tidpunkter (Stukát, 2011). I frågan om val av respondenter, kunde undersökningen givetvis ha genomförts med respondenter som inte har någon form av bekantskap med mig, vilket nu inte var fallet i och med att samtliga respondenter känner mig på ett eller annat sätt. Däremot misstänker jag att svarsprocenten var så hög som den var just på grund av den gemensamma bekantskapen. Sju av totalt nio vidtalade personer svarade på enkäten, och fastän svarsprocenten är hög är detta en liten grupp och representerar därför på inget sätt en större grupp i syftet att generalisera. Ifall alla potentiella respondenter jag nådde ut till varit obekanta, skulle bortfallet troligen varit enormt mycket större, vilket kunde ha skadat undersökningens tillförlitlighet.

Etiska principer är viktiga att beakta som en del av metoddiskussionen. I anknytning till det grundläggande identitetskyddskravet lyfter Stukát (2011) fram fyra allmänna huvudkrav som en forskning bör uppfylla. *Informationskravet* innebär att de som berörs av studien ska bli informerade om studiens syfte samt om att det är fullständigt frivilligt att medverka som respondent i undersökningen. *Samtyckeskravet* hänvisar till att deltagarna har rätt att själva bestämma *ifall* de vill delta, *hur länge* de vill delta och på vilka villkor. Med *konfidentialitetskravet* menas att forskaren har skyldighet att ta hänsyn till respondenternas anonymitet. Ingen personlig information som kunde leda till att en utomstående skulle kunna identifiera en deltagare får redovisas utan samtycke från deltagaren i fråga. Det fjärde och sista kravet, *nyttjandekravet*, berör ändamålet till vilket det insamlade materialet används. Informationen får inte säljas, utlånas eller på annat sätt användas för andra syften än forskning. (Stukát, 2011.) Målet är att upprätthålla alla dessa krav i så hög grad som möjligt i denna avhandling. Både i missivbrevet (se bilaga 1) som medföljde deltagarförfrågan och på introduktionssidan av själva enkäten framgick det vad forskningens syfte är, att undersökningen görs som en del av min magisteravhandling samt att deltagande i undersökningen behandlas konfidentiellt. Därtill gav jag löfte om att enkätsvaren endast kommer att användas i forskningsändamål. Denna information stöds av riktlinjerna angivna av Stukát (2011).

6.6. Bearbetning av insamlat material

De sju respondenter som deltagit i undersökningen har slumpmässigt tilldelats var sin nummer mellan 1 och 7. De benämns därför i följande kapitel som respondent 1–7. Denna numrering avspeglar varken svarens karaktär eller ordningen i vilken de har kommit in.

Respondenternas citat som presenteras i resultatredovisningen framställs i den form som de blivit skrivna, med undantag av uppenbara stavfel som har korrigerats. Citat som är förkortade är utmärkta med tre punkter inom hakparenteser: [...].

Materialet som samlats in har kategoriserats med hjälp av färgkodning och därefter analyserats med forskningsfrågorna som grund. Först överfördes alla elektroniska svar till ett Word-dokument tillsammans med det handskrivna svaret som blivit renskrivet, varefter samtliga svar skrevs ut. Att arbeta med papper i fysisk form ger mig en bättre överblick av enkätsvaren, vilket dessutom underlättade nästa steg. De tre första forskningsfrågorna som besvaras utgående från det empiriska materialet tilldelades var sin färg och tejpades upp på en vägg. Med hjälp av färgade överstrykningspennor som korresponderade med forskningsfrågornas färger markerades de svar som besvarade respektive forskningsfråga. Vissa svar fick då fler än en färg och vissa svar fick ingen färg. Efter att markeringarna gjorts flyttades svaren till ett nytt Word-dokument och de korrekta färgmarkeringarna överfördes till samma dokument. Därefter kunde alla svar av samma färg snabbt och enkelt samlas ihop under rätt forskningsfråga. Efter det kunde själva analysen och kategoriseringen av svaren påbörjas. Jag sökte efter samband mellan olika svar och samlade ihop grupper med likartade svar under en och samma kategori. Till en början strävade jag efter så många olika kategorier som möjligt och efterhand utkristalliserades likartade kategorier så att det totala antalet blev mera hanterbart och överskådligt. Dessa kategorier redovisas i följande kapitel.

I och med att alla frågor i enkäten är öppna frågor är svaren väldigt individuella. Av den orsaken och också för att frågorna kunde tolkas på olika sätt av olika respondenter betyder det att svaret på en fråga som exempelvis har som syfte att besvara en av forskningsfrågorna även kan beröra eller svara på någon av de andra forskningsfrågorna. Därför var det viktigt att svaren sågs som en helhet och analyserades noggrant.

7. Resultatredovisning

I föreliggande kapitel redovisas resultaten från enkätundersökningen i forskningsfrågornas ordningsföljd. Först redogörs för medelålderspersoners upplevda vardagsnytta med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden. Därefter redovisas medelålderspersoners åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till sina vardagsbehov. Slutligen presenteras medelålderspersoners syn på och inställning till slöjden som skolämne. Resultaten för respektive forskningsfråga är indelade i svars kategorier, vilka avspeglar de olika typer av svar som identifierats. Den första forskningsfrågans svar indelas i sju kategorier, den andra i sex och den tredje i sex. En kort översikt av de olika kategorierna ges i början av varje avsnitt. Resultaten för de tre första forskningsfrågorna redovisas således i detta kapitel, medan den fjärde forskningsfrågan behandlas i kapitel 8. Orsaken är att den sista forskningsfrågan besvaras genom en jämförelse mellan resultaten från denna avhandling och resultaten från kandidatavhandlingen (Söderström, 2016).

7.1. Medelålderspersoners upplevda vardagsnytta med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden

Utifrån respondenternas fritt formulerade svar har sju svars kategorier identifierats för att ge svar på den första forskningsfrågan, *Hur upplever medelålderspersoner att de i vardagen har nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhöll i skolslöjden?*. Kategorierna är följande:

- 7.1.1. Handlingsberedskap - att vara oberoende av utomstående hjälp
- 7.1.2. Att veta hur man använder verktyg säkert
- 7.1.3. Reparationer och installationer i hemmet
- 7.1.4. Att veta hur saker funkar och hur de är konstruerade
- 7.1.5. Slöjdandets affektiva värde
- 7.1.6. Att vara förberedd och disciplinerad
- 7.1.7. Yrkesval och hobby

7.1.1. Handlingsberedskap - att vara oberoende av utomstående hjälp

Den mest uppenbara och framträdande aspekten av slöjdämnets vardagsnytta är handlingsberedskap. Det handlar om att veta *hur något görs* och *att kunna göra*. Här avses främst utförandet av slöjdelaterade vardagssysslor som reparation och underhåll i hemmet. Fem av respondenterna belyste handlingsberedskapen på ett eller annat sätt i sina formuleringar. Svar av denna karaktär framkom främst i enkätfrågan ”Hur tror du det skulle synas i samhället och i vardagen om skolslöjden försvann?”. Nedan syns några av svaren på denna fråga.

Slit-och-släng samhället skulle frodas. Inga stadsbor kunde reparera något. (Respondent 4)

[...] att man lär sig att man kan fixa ganska mycket helt själv. Om slöjden försvann skulle färre fixa saker själv i sina hem utan i stället anställa nån. (Respondent 1)

Om man inte vet hur saker är gjorda, och inte har några praktiska färdigheter att tillverka, modifiera eller reparera saker själv så måste man oftare ta till färdiga produkter. Jag är en pynjare, och skulle aldrig acceptera att allt kommer färdigt [...] (Respondent 6)

Utsagorna vittnar om att genom att själv kunna sköta praktiska sysslor i hemmet är man oberoende av utomstående hjälp och färdiga produkter. Ifall något går sönder är inte utgångsläget automatiskt att man slänger bort och köper nytt, förutsatt att det går att reparera. Andra respondenter uppskattar ytterligare att ifall vi inte besitter denna kunskap skulle det leda till ”ännu mera hjälplöshet” (Respondent 2) samt att ”vi skulle få en generation med tummen mitt i hand” (Respondent 3).

En annan fördel är den ekonomiska aspekten som kan tjäna som utvidgning av handlingsberedskapen. Denna aspekt åskådliggörs av respondent 6 i nedanstående citat.

[...] om priset på en vara är högt, men det är en enkel grej, så kanske man kan bygga en sådan själv. (Respondent 6)

[...] och är också till ekonomisk nytta för att det stöder att man kan göra saker själv och när man har en kursorisk förståelse för vad det t.ex. innebär att installera köksskåp, så kan man bättre beräkna hur mycket det rimligtvis kan tänkas kosta, och göra det själv ifall priset är orimligt. (Respondent 6)

Som respondenten beskriver, kan det vara ekonomiskt gynnsamt att besitta kunskaper och färdigheter som bidrar till något jag skulle likna med självhushållning. Allt detta bidrar till att stärka individens självständighet och kontroll över sitt eget liv.

7.1.2. Att veta hur man använder verktyg säkert

En nyttokategori som eventuellt kunde falla under termen *handlingsberedskap* är kunskap om säker verktygshantering. Denna kunskap är något som tre av respondenterna lyfter fram i sina svar.

[...] jag har skruvat en hel del mindre reparations- och restaureringsjobb [...] där t.o.m. en liten tidigare erfarenhet av verktygen är till stor nytta. (Respondent 6)

Sen alla säkerhetsföreskrifter och vad man skall tänka på när jag skall använda någon apparat som jag inte använt tidigare. (Respondent 3)

Det första citatet indikerar att bekantskap med olika verktyg är till nytta då man arbetar med händerna. Det andra citatet belyser förebyggande åtgärder som förhindrar olyckor från att ske som följd av dålig bekantskap med en apparat. Respondent 3 nämner ytterligare att kunskap om användningen av säkerhetsutrustning är något som hen har nytta av regelbundet.

En respondent lyfter fram vikten av att endast använda verktyg som är i gott skick för att upprätthålla en säker användning. Vidare beskriver respondenten de vardagstillämpningar som denna säkerhetsaspekt gett upphov till.

En viktig sak är att se till att verktyg och instrumenten skall vara av god kvalitet och vassa. Arbetsredskapen i slöjden var inte vassa och onödiga olyckor uppstod ofta då vi var tvungna att ta hårdare i för att t.ex. tälja och kniven/stämjärnet plötsligt slant. I köket vill jag därför nu ha ordentligt vassa knivar. (Respondent 4)

7.1.3. Reparationer och installationer i hemmet

Denna kategori kan ses som en praktisk tillämpning av handlingsberedskapen. Flera respondenters uttalanden hänvisar till diverse reparations- och installationsprojekt respondenterna gjort i sina hem och annanstans. Följande citat visar konkreta exempel på detta.

Hur man pluggar är den viktigaste lärdomen, både stolar och i väggen. (Respondent 3)

Som egnahemshus- och sommarvillaägare är man ofta tvungen att bygga och reparera delar av huset. (Respondent 4)

Absolut, jag har skruvat en hel del mindre reparations- och restaureringsjobb t.ex. lagt golv, lister, byggt ihop färdiga skåp och annat [...] (Respondent 6)

Jo, en massa grundtekniker som man lärde sig, t.ex. olika sammanfogningar av trä, har kommit och kommer till användning i det dagliga livet. (Respondent 1)

Det finns en myriad olika tillämpningsområden för denna form av handlingsberedskap. Här handlar det om att utgående från situationen analysera *vad* som behöver göras, *hur* det ska göras och att sedan utnyttja kunskapen och färdigheterna man besitter för att skrida till verket.

7.1.4. Att veta hur saker funkar och hur de är konstruerade

I en del av utsagorna nämns värdet i att ha kännedom om hur saker är gjorda samt hur de fungerar. Respondent 3 menar att en genomgång av hur en förbränningsmotor är uppbyggd och hur allt hänger ihop upplevdes som nyttig kunskap att ha under bältet. En annan respondent uttrycker sig på följande vis.

Hmm, det är ju nog allmänbildning att veta ungefär hur saker konstrueras. Jag vet inte om det ska betraktas slöjdrelaterat eller inte, men den bildningen hjälpte nog slöjden att starta. (Respondent 6)

Att känna till ett föremåls konstruktion är en förutsättning för att möjliggöra och bestämma rätt form av modifikation eller reparation. Denna kännedom bidrar även indirekt till ett oberoende av utomstående hjälp och att inte vara tvungen att ta till färdiga produkter, vilket nämns i 7.1.1., där respondent 6 även lyfter fram denna aspekt.

Om man inte vet hur saker är gjorda, och inte har några praktiska färdigheter att tillverka, modifiera eller reparera saker själv så måste man oftare ta till färdiga produkter. (Respondent 6)

7.1.5. Slöjdandets affektiva värde

Fastän det vore lätt att köpa en massproducerad produkt, finns det trots allt en viss stolthet som kan uppstå i samband med en artefakt man själv gjort. Ett flertal respondenter uttrycker en glädje och ett intresse för att få skapa något med sina egna händer. Nedan följer några exempel.

Ja. Intresse för att göra något eget. (Respondent 2)

Ja, att konkret få göra något med händerna och se hur det tar form och blir ett kärt bruksföremål. (Respondent 5)

Skapandets glädje. (Respondent 2)

Men slöjd lär en att uppskatta en pryl och ger en förståelse hur länge och svårt någonting kan vara att tillverka. (Respondent 2)

Utöver de ovannämnda citaten beskriver respondent 6 sig själv som en ”pynjare” och accentuerar att hen aldrig skulle ”acceptera att allt kommer färdigt”, vilket kan tolkas som ett genuint intresse för att få göra saker själv och att respondenten därtill *kräver* att få den möjligheten.

7.1.6. Att vara förberedd och disciplinerad

För att kunna utföra ett arbete väl krävs någon form av plan. Många potentiella problem kan i ett tidigt skede av processen upptäckas och därmed kringgås med hjälp av rätt förberedelser. Respondent 4 har, som tidigare nämnt, varit tvungen att bygga och reparera delar av såväl ett egnahemshus som en sommarvilla. I samma svar belyser hen att ”ordentliga skisser har besparat mig från en hel del onödiga missar” (Respondent 4).

Noggrannhet kan tolkas som en form av disciplin och går hand i hand med att vara väl förberedd. Två respondenter nämner noggrannhet i sina svar. Respondent 1 räknar upp flera viktiga disciplinära lärdomar från skolslöjden, medan respondent 3 medger att noggrannhet har ett värde som först upptäcktes i efterhand.

Att vara ordningsam och noggrann, samt vikten av att städa efter sig. (Respondent 1)

Noggrannhet, det är något jag saknar att jag inte lärt mig och jag tror att det nog fanns med i slöjden men jag brydde mig inte. (Respondent 3)

7.1.7. Yrkesval och hobby

För ett par respondenter har skolslöjden inspirerat till yrkesval där de fått möjlighet att jobba med händerna. Här nämns två exempel.

Viktigt med ett praktiskt ämne, ämnet tangerar mina egna yrkesvals tankar. (Respondent 7)

Hittills har jag uteslutande jobbat inom branschen och också undervisat i yrkesskola på snickerilinjen. (Respondent 2)

Ett par respondenter uppger att de slöjdat av hobbyintresse på fritiden. Respondent 5 har exempelvis byggt diverse hyllor, burar och leksaker till sina husdjur, samt redskapen till en bandväv. En annan respondent understryker att skolslöjden kan fungera som en viktig introduktion till framtida hobbyer som annars skulle ha förbisetts.

Av hobbyintresse har jag också knackat ut grejer av metall, som jag kanske aldrig kommit på att göra om jag inte gjort det i slöjden. (Respondent 6)

7.2. Medelålderspersoners åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till sina vardagsbehov

I föreliggande avsnitt redovisas de svarskategorier som besvarar den andra forskningsfrågan, *Hurdant innehåll anser medelålderspersoner att slöjdundervisningen borde ha med tanke på sina vardagsbehov?*. På enkätfrågorna ”Finns det något du önskar att du hade fått lära dig i slöjdundervisningen?” och ”Med tanke på dina vardagsbehov, hurdan innehåll tycker du att slöjdundervisningen borde ha?” framkom varierande svar från respondenterna och det är främst svaren på dessa två frågor som utgör kategorierna i detta avsnitt. En del av svaren visar redan existerande undervisningsinnehåll som anses viktigt att lära ut, en del hänvisar till sådant innehåll som vissa respondenter upplever är viktigt i vardagen men saknades från slöjdundervisningen. De sex kategorier som identifierades ur respondenternas svar är följande:

7.2.1. Mångsidigt med fokus på väsentliga grundkunskaper och -färdigheter

7.2.2. Att designa egna produkter från början till slut och att följa ritning

7.2.3. Användbara konstruktioner och hållfasthetslära

7.2.4. Installationer i hemmet

7.2.5. Möbelrestaurering

7.2.6. Underhåll av verktyg

7.2.1. Mångsidigt med fokus på väsentliga grundkunskaper och -färdigheter

Mångsidighet, enligt respondent 2, framkom som ett betydelsefullt mål att eftersträva i slöjdundervisningen. De flesta respondenter hade någon åsikt om hur ämnesinnehållet borde se ut och resultatet avspeglar därför en mångsidig uppfattning. Nedan följer några citat som beskriver detta.

Eget designat föremål på vilket man kan öva sig i olika tekniker, -övning är alltid bra. Genomgång av en grund-verktygsback som alla kan ha nytta av. (Respondent 4)

[...] och jag tycker särskilt att det var lyckat att vi bearbetade både trä och metall som är väldigt olika. (Respondent 6)

I citaten betonas vikten av att få prova på olika tekniker och bekanta sig med hur olika verktyg beter sig i olika material. Respondent 4 uttrycker i ett annat svar en önskan om mångsidighet gällande kunskap om olika träslags användningsområden samt vilken ytbehandling som lämpar sig bäst till vad.

Användning av olika träslag. Vilka träslag lämpar sig för vad? Vet det fortfarande inte. Kan ana mig till det. Skolan hade då inte råd med annat än furu-virke. [...] Ytbehandla trä. Det finns så många olika sätt. Vi lärde oss bara lacka. (Respondent 4)

En respondent för uppmärksamheten till vad som upplevs väsentligt att lägga tiden på under slöjdlektionerna. Följande utsaga är ett av svaren på enkätfrågan ”Tycker du att något du lärt dig i slöjdundervisningen varit onödigt?”.

Inte direkt onödigt, men jag minns att vi använde mycket tid på att hyvla sågade bräder för hand - inte helt onödigt, men det gjorde ju nog att man inte kom så jättelångt jämfört med om man bara jobbat med hyvlade bräder. (Respondent 6)

Visst finns det ett värde i att lära sig grunderna i handverktygshantering men allt bör göras med måtta.

Ett konstaterande gjort av respondent 1 tycker jag på ett bra sätt summerar flera av respondenternas förhoppningar för vad de anser slöjdämnet borde sträva efter.

[...] att förbereda eleverna på att kunna anpassa sin kunskap och sina produkter efter verklighetens behov. (Respondent 1)

7.2.2. Att designa egna produkter från början till slut och att följa ritning

Ett uppskattat undervisningsinnehåll som nämns av två respondenter är att ”[...] få bli bättre på att designa egna produkter från början till slut istället för att följa en färdig plan eller ritning” (Respondent 1). Citatet hänvisar till utförandet av en hel slöjdprocess, där individen är delaktig från ända idé till färdig produkt.

Andra sidan av myntet visar att en värdefull kunskap att besitta i vardagen är förmågan att kunna tyda och följa ritningar och anvisningar. I utsagor gjorda av respondent 3 och 6 nämns konstruerandet av IKEA-möbler som exempel. Citatet som följer tillhör respondent 6.

I vardagen har jag oftast jobbat med någon slags byggsats, t.ex. IKEA-möbler, medan slöjdundervisningen var fokuserad på att jobba med mindre förberett material. I praktiken har jag ofta behövt kunna läsa instruktioner, något vi aldrig övade oss, och sedan fundera ut hur man kan konstruera det man vill från färdiga komponenter. (Respondent 6)

7.2.3. Användbara konstruktioner och hållfasthetslära

Respondent 6 uttrycker att kunskap om hur man designar och svetsar ihop enkla rörkonstruktioner hade kommit till användning för byggandet av diverse strandkärror ifall hen

fått lära sig det i skolslöjden. I samma svar framkommer tankar kring grundläggande hållfasthetslära.

En annan sak som varit nyttig är att lära sig principer och praktik för att göra enkla bärande konstruktioner, t.ex. när man bygger möbler, terrass, eller ett enkelt utetak. (Respondent 6)

Citatet faller också under följande kategori, installationer i hemmet.

7.2.4. Installationer i hemmet

Grundläggande principer för enkla installationer i hemmet är något som förekommer i flera respondentuttalanden. Respondent 6 resonerar vidare kring punkten som nämndes i föregående kategori och ger ytterligare förslag på vad skolorna kunde göra för att möta dessa önskemål.

Jag skulle kanske skifta slöjdundervisningen från småsnickeri lite mer mot större saker också, t.ex. bygga en terrass. (Respondent 6)

Respondent 3 poängterar att det är fördelaktigt att känna till grunderna för ”hur elen i ett hus fungerar och montering av olika elapparater i hemmet” (Respondent 3). Trots att en stor del av elinstallationerna i ett hem måste utföras av en certifierad elektriker är det här ändå nyttig kunskap att ha ifall en apparat behöver repareras eller bytas ut.

Respondent 5 kontrasterar detta med att påpeka att beroende på vara man bor kan husbehoven vara olika och därmed krävs olika typer av slöjdkunskaper.

När man bor på landet och tycker om att laga själv behöver man det mesta. Bor man i höghus kan det vara bra att kunna sätta upp pluggar och krokare i gyproc-skivor. (Respondent 5)

7.2.5. Möbelrestaurering

Bland de utsagor där respondenter har nämnt ordet ”reparation” eller ”reparera”, är det allt som oftast ackompanjerat av ordet ”möbler”. Möbler som används dagligen tenderar behöva regelbundet underhåll för att inte gå sönder med tiden. Som tidigare nämnts är det till stor fördel att kunna reparera en möbel istället för att vara tvungen att köpa en ny. Följande citat beskriver detta.

[...] hur reparera och bygga (restaurera) möbler. (Respondent 3)

Kanske mera av det hur man t.ex. reparerar en köksstol hemma. Allt behöver inte alltid vara nytt. (Respondent 2)

Reparation av möbler (fogar, limningar och skruvning). (Respondent 4)

Möbelrestaurering känns som en naturlig vardagskunskap och det är förståeligt att flera respondenter anser att det borde ingå i slöjdundervisningen. De allra flesta människor har ett flertal möbler i sina hem, trots allt.

7.2.6. Underhåll av verktyg

Att ta hand om verktyg är något som ofta försummas, både i skolor och i hemmen. Som konstaterat tidigare av respondent 4, kan onödiga olyckor uppstå på grund av att t.ex. knivarna eller stämjärnen är slöa. Hen lyfter i ett annat svar fram förslaget att verktygsvård kunde ingå i slöjdundervisningen. De två följande citaten styrker detta.

Hur man slipar knivar. Vi elever hade kunnat hjälpa till att vässa skolans redskap, samt att göra det hemma då det var dags. (Respondent 4)

Genomgång av en grund-verktygsback som alla kan ha nytta av. Hyggligare grejer, inte [Varumärke]. Verktgsvård. (Respondent 4)

7.3. Medelålderspersoners syn på slöjden som skolämne

En allmän syn på slöjdämnet har aktualiserats i enkätsvaren. För att besvara den tredje forskningsfrågan, *Hur förhåller sig medelålderspersoner till slöjden som skolämne?*, har följande sex kategorier utkristalliserats:

7.3.1. Ett praktiskt läroämne som motvikt till de teoretiska ämnena

7.3.2. Möjlighet till slöjdverksamhet

7.3.3. Att behärska verktyg - en grundfärdighet

7.3.4. Egna kreativa projekt eller modellslöjd?

7.3.5. Hållbar utveckling

7.3.6. Andra skolämnena viktigare

7.3.1. Ett praktiskt läroämne som motvikt till de teoretiska ämnena

I respondenternas beskrivningar av slöjden som skolämne i relation till de andra undervisningsämnena framställs ämnet som antingen ”kreativt”, ”praktiskt” eller som ”en motvikt till de teoretiska ämnena”. Det här är inte en överraskande beskrivning i och med att slöjdandets manuella karaktär är tydligt framträdande i ämnesinnehållet. Nedan presenteras några citat som lyfter fram detta.

Mycket viktig pga utveckling av de motoriska och skapande färdigheterna. (Respondent 2)

Ett ämne i vilket man får arbeta ordentligt med händerna, hugga i. Inte stilla sittande, vilket är skönt. Slöjden ger mer möjligheter till att kreativt uttrycka sig och forma olika material än de flesta andra ämnen. (Respondent 4)

Förutom handarbete är det enda ämnet som egentligen har något med att konstruera något, och det enda ämnet där man bearbetar saker som inte är ”mjuka”. (Respondent 6)

I det sista citatet framhåller respondent 6 att slöjdämnet är unikt i och med att eleverna ges möjlighet att arbeta med hårdare material. Båda respondenterna anför att det är viktigt att skolan

erbjuder läroämnena av olika karaktär. Två andra utsagor låter påskina att olika elever är starka inom olika områden, vilket ytterligare förstärker intrycket av att skolan är till för alla.

Det är ofta andra elever som är begåvade på slöjd än de andra ämnena. (Respondent 6)

Man får ofta se en annan sida av eleverna under slöjdlektionerna än under andra ämnens lektioner. (Respondent 1)

Praktisk tillämpning av kunskaper erhållna i andra undervisningsämnen är också en del av slöjdundervisningen. Nedan exemplifieras nödvändigheten för samt utnyttjande av matematikkunskaper.

Ett ämne som kan fungera som praktisk matematik, - allt som skall sågas/byggas måste man räkna ut och tänka i olika dimensioner. (Respondent 4)

7.3.2. Möjlighet till slöjdverksamhet

På enkätfrågan ”Valde du teknisk slöjd som valbart skolämne i högstadiet? Varför/varför inte?” uppger de respondenter som svarade jakande bl.a. att det fanns ett ”intresse för att göra något eget” (Respondent 2). En annan respondent säger att hen ”[...] tycker om att göra saker i praktiken” (Respondent 5). Uppfattningen är alltså att slöjdämnet ger eleverna möjlighet att göra egna produkter och arbeta med händerna. Ett annat uttalande av respondent 5 för uppmärksamhet till de begränsade möjligheter många elever har beträffande tillgången till slöjdverksamhet utanför skolmiljön.

För många kan det vara enda tillfällen de kan utöva slöjd, tyvärr. (Respondent 5)

En motivering för varför vissa elever väljer slöjd som valbart skolämne exemplifieras av respondent 4. I citatet som följer lyfts igen slöjdandets manuella karaktär fram, samt ett personligt behov av praktiskt användbara produkter.

Möjligheten att få göra saker som jag helt praktiskt behövde var lockande. Jag ville få möjlighet att skapa mer fysiskt än i bildkonsten (då teckning), så jag valde båda. (Respondent 4)

7.3.3. Att behärska verktyg - en grundfärdighet

Människan använder verktyg i vardagen oftare än hon inser. De flesta tänker antagligen på en såg eller en hammare när de hör ordet ”verktyg”, medan en enkel blyertspenna i själva verket är ett verktyg. I utsagan som följer delar Respondent 4 med sig av sin syn på verktygshantering som en central del av den allmänbildande grundläggande utbildningen. Att behärska verktyg anses i det här fallet som en oundgänglig färdighet som ger nytta för hela livet.

Det borde höras till våra grundrättigheter att vi skall behärska verktygen på samma sätt som vi behärskar pennan och datorn. En person som inte behärskar en färdighet är helt beroende av andra som behärskar den. Grundskolan är till för att ge oss alla en god grund, en stabil bas att stå på. Att behärska verktyg och den tankeprocess som hör med är något vi inte kan lämna till några få utvalda. Det utvecklar oss som människor. (Respondent 4)

7.3.4. Egna kreativa projekt eller modellslöjd?

Slöjden beskrivs allmänt som ett kreativt undervisningsämne av respondenterna, men ur en individuell synvinkel är denna uppfattning är inte alltid rådande. Fastän några respondenter beskrev slöjden som kreativ, kunde samma respondenters svar på enkätfrågan ”Upplever du att du fick vara kreativ och skapa något eget under slöjdlektionerna?” vara tvetydigt. Utsagorna som följer är tre respondenters svar på denna enkätfråga.

Ja och nej. På lågstadiet minns jag att vi fick göra rätt många saker fritt enligt inspiration, men vår förmåga var begränsad. På högstadiet var det mindre frihet, men det kanske hade kommit senare om jag fortsatt. (Respondent 6)

Man följde alltså en grundmall ganska ofta. Men jag upplevde nog att jag ändå fick utrymme och möjlighet att skapa mina egna produkter. (Respondent 1)

Inte egentligen, men samtidigt tror jag inte att jag ville vara det. Jag gjorde helst från ritning och annans idé. (Respondent 3)

Samtliga tre svar beskriver olika grader av frihet i slöjdprocessen. Det som respondent 1 och 3 beskriver kan tolkas som partiella slöjdprocesser, där själva idéskapandet och planerandet delvis eller fullständigt uteblir.

7.3.5. Hållbar utveckling

Slöjd kan fostra till ett ekologiskt tänkande och en miljömedvetenhet som är fördelaktig i vardagen. Några respondenter belyser denna aspekt i sina uttalanden. I en tidigare nämnd utsaga från respondent 4 framförs uppfattningen om att utan ett slöjdamne inom den grundläggande utbildningen skulle ”slit-och-släng samhället” frodas, eftersom inga stadsbor då skulle kunna reparera något. Respondent 6 påpekar också att utan slöjdamnet och de färdigheter det ger, skulle de flesta människor inte ha möjligheten att ”köpa begagnat som har mindre fel eller skavanker”, vilket ytterligare skulle uppmuntra en slit-och-släng-mentalitet. Respondent 2 tar upp miljömedvetenheten i följande citat.

Men också att utnyttja material maximalt. Återvinning. (Respondent 2)

I samtliga utsagor är målet det samma, dvs. sparsam användning av resurser.

7.3.6. Andra skolämnen viktigare

Att välja tillvalsämne handlar om prioriteringar. Av respondenterna var det tre som inte hade valt slöjd som valbart skolämne i högstadiet. Två av dem motiverar valet med att andra undervisningsämnena just då upplevdes som viktigare.

Jag valde inte teknisk slöjd som tillval, det var kanske mitt följande val, men för mig kändes då musik och tyska som viktigare. (Respondent 3)

Nej. Jag valde huslig ekonomi, för det verkade vara viktigare, för en teoretiskt lagd, att kunna laga mat än att bearbeta trä och metall. (Respondent 6)

Ett annat uttalande vittnar om att andra läroämnen kändes intressantare då, men att valet skulle ha varit annorlunda idag.

Nej. Då var det andra ämnen som intresserade mera. Idag skulle jag nog ha valt det. (Respondent 1)

Respondent 3 poängterar att fastän slöjden var en ”[...] viktig brytning av de teoretiska ämnena [...]”, var det ändå inte alltid tillräckligt för att ämnet skulle upplevas som viktigt.

Men slöjden hade inte så hög status, läsämnen upplevde jag att värderades högre. (Respondent 3)

8. Diskussion

I det förestående kapitlet kommer resultaten från datainsamlingen att diskuteras i förhållande till teorikapitlen. I samband med resultatdiskussionen förs även en jämförande diskussion mellan resultaten från den aktuella undersökningen och resultaten från den tidigare genomförda undersökningen för kandidatavhandlingen, Söderström (2016). Utöver resultatdiskussionen diskuteras även metodvalet och avslutningsvis ges förslag på vidare forskning inom temat vardagsnytta och slöjd.

8.1. Resultatdiskussion

Utgångsläget var mitt intresse för att ifrågasätta min omvärld. Att man alltid gjort på ett visst sätt räcker inte som svar. Därför har behovet av att kunna *förstå* underliggande resonemang och motiv alltid varit tilltalande. Med detta i ständig åtanke var det naturligt att jag även riktade mina frågor mot slöjddämnet. ”Varför har vi slöjd i skolan?”, ”Behövs skolslöjden fortfarande?” och ”Vad har vi för praktisk nytta av slöjdekunskaper i vardagen?” var frågor som utkristalliserades i ett tidigt skede av mina slöjdpedagogiska studier.

Jag var inte ensam i ställandet av dess frågor. Slöjddämnets existens i Norden har, som konstaterat av bland annat Porko-Hudd m.fl. (2015) och Johansson (2009), på senare tid ifrågasatts av utomstående personer som anser att slöjden inte hör hemma i dagens högteknologiska samhälle. I min kandidatavhandling, Söderström (2016) fokuserades de praktiska vardagstillämpningarna av kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden, sett ur unga vuxnas perspektiv. Kandidatavhandlingen gav en del svar, men väckte samtidigt nya frågor. ”Hur ser olika åldersgrupper på nyttan med slöjddämnet?”

I följande fyra avsnitt (8.1.1.–8.1.4.) diskuteras resultaten i relation till tidigare forskning. Inledningsvis förs en diskussion kring respondenternas utsagor relaterade till de upplevda nyttoaspekterna slöjdekunskaper och -färdigheter kan ge till vardagen. Vidare diskuteras respondenternas åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till sina vardagsbehov. En mera allmän syn på slöjden som undervisningsämne förevisas ur respondenternas perspektiv, följt av en jämförande diskussion mellan två generationers syn på slöjddämnet som en del av den allmänbildande grundläggande utbildningen.

8.1.1. Upplevd vardagsnytta med kunskaper och färdigheter erhållna i skolslöjden

Att *handlingsberedskapen* framkommer som den mest framträdande aspekten av slöjdämnets vardagsnytta är inte förvånande. ”Det är en bra sak att själv kunna fixa grejer” är namnet på min kandidatavhandling (Söderström, 2016) av just denna anledning. Även i Hartviks (2013) avhandling är handlingsberedskapen det första och främsta existensmotivet för slöjdämnet i den allmänbildande skolan. Min tolkning av handlingsberedskap är dock bredare än den som Hartvik (2013) framlägger, och behandlas här som ett paraplybegrepp. Hartviks (2013) nionde existensmotiv, som han benämner *ekonomiska resurser*, ser jag som en indirekt följd av handlingsberedskapen. Majoriteten av respondenterna underströk på ett eller annat sätt att det är viktigt att veta hur man gör och att kunna göra själv utan att vara beroende av utomstående hjälp. Här avses främst utförandet av reparationer, installationer och underhåll i hemmet. Säker användning av verktyg kan ses som en underkategori till handlings-beredskapen, och är något som poängteras som viktigt för att undvika onödiga olyckor resulterade av dålig bekantskap med en apparat eller ett verktyg.

I den tidigare forskningen som redovisas i inledningen samt i teorikapitlen framkommer handlingsberedskapens olika former otaliga gånger av forskare (Borg och Lindström, 2008; Hartvik, 2013; Hasselskog & Johansson, 2008; Johansson, 2009; Lindfors, 1995; Söderström, 2016). Det respondenterna beskriver i sina uttalanden överensstämmer med konstateranden gjorda av de ovannämnda forskarna.

Ett område som belyses av några respondenter är värdet med att besitta en allmän kännedom om hur saker är konstruerade samt hur de fungerar. Hartviks (2013) åttonde existensmotiv, *slöjd som förståelsegrund*, tangerar denna aspekt. Kännedomen ger individen möjlighet att med ett kritiskt öga analysera föremål och konstruktioner i sin omgivning. ”Människan betraktar artefakter i omvärlden och använder kunskaper från slöjden för att nå förståelse” (Hartvik, 2013, s. 140).

Flera respondenter beskriver skapandets glädje och en viss stolthet som upplevs när man fått tillverka något med egna händer. Denna stolthet beskrivs även som en aspekt av Hartviks (2013) sjunde existensmotiv, *slöjdens affektiva betydelse*, och överensstämmer med respondenternas svar. Det må finnas billigare och mera lättillgängliga produkter att köpa (Björk, 1997), men det handlar i det här fallet inte om pengar eller att välja den lätta lösningen. En sak man slitit hårt för att göra själv kan innefatta kärlek, omsorg och unika minnen, vilket för vissa kan vara ovärderligt.

Enligt Porko-Hudd m.fl. (2015) är bland annat planeringsförmåga, organiseringsförmåga och precision framträdande egenskaper som betonas i slöjden. Respondentsvaren som redovisas i kategori 7.2.6. *Att vara förberedd och disciplinerad*, berör dessa egenskaper. Förberedelser som exempelvis en välgjord skiss kan spara mycket onödigt extra arbete. I en välorganiserad arbetsmiljö kan saker lätt hittas och därmed spenderas inte onödig tid på att leta. Noggrannhet förutsätter ofta tålamod, vilket en respondent uppgav sig sakna. Denna avsaknad ledde därigenom till att respondenten inte lärt sig vara noggrann, vilket hen uttrycker ångerfullt.

Slöjden kan ibland ha en så stor inverkan att den inspirerar till framtida yrkesval eller fritidshobbyn, vilket några respondenter uppger stämmer för dem. Hur kan man veta huruvida man tycker om att slöjda eller inte ifall man aldrig fått testa på det?

8.1.2. Åsikter om slöjdundervisningens innehåll i relation till vardagsbehoven

Något som aktualiserades i kandidatavhandlingen (Söderström, 2016) var att det rörde en allmän uppfattning bland de informanter som deltog i studien att slöjdundervisningen inte lärde ut sådan kunskap som informanterna upplevde att de hade nytta av i sin vardag. I samband med en av forskningsfrågorna, ”Upplever unga vuxna att slöjdämnet borde förändras, och i så fall, hur?”, var det mest framkommande åsikten att slöjdundervisningen kunde och borde fokusera mera på sådant som elever faktiskt kommer att ha praktisk nytta av i sin vardag. Något som flera informanter nämner är att de skulle ha velat lära sig hur man bygger, restaurerar och reparerar bostäder. I nuläget är dock sådan typ av undervisning reserverad för yrkesutbildning. Ifall det finns ett intresse för att lära sig praktiska färdigheter som att kunna ta hand om trägolv, bygga terrass, renovera lägenheter och restaurera möbler, varför kan man då inte låta eleverna lära sig sådant redan i den grundläggande utbildningen? En terrass är visserligen något man vanligen inte skulle bygga i slöjdundervisningen (i alla fall inte i full skala), men konstruktionen och teorin bakom kunde mycket väl utforskas i skolslöjden. Enligt Utbildningsstyrelsen (2014) ska eleverna ”[...] spurras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag [...]”, vilket kunde tolkas till att innebära att eleverna, om de själva ville, skulle få möjlighet att lära sig de ovannämnda färdigheterna inom den grundläggande utbildningen. (Söderström, 2016.)

Med denna utgångspunkt ville jag undersöka medelåldersperspektivet på nyttan med slöjdundervisning. För att vidga perspektivet till att innefatta sådant som inte enbart är av en praktisk natur, har det som i kandidatavhandlingen (Söderström, 2016) kallades *praktisk nytta* nu omformulerats till *vardagsnytta* i denna undersökning.

Enkätfrågan, ”Med tanke på dina vardagsbehov, hurdant innehåll tycker du att slöjdundervisningen borde ha?”, gav ett mångfald av svar av olika karaktär. Denna mångfald tolkar jag som en önskan om mångsidighet. Gemensamt för svaren var deras grundläggande natur. Grundkunskaper och -färdigheter som tekniker, genomgång och underhåll av verktyg, bearbetandet av olika material och fokus på verklighetens behov var respondentsvar som framkom. Mångmaterialitet, en översättning från finskans ”monimateriaalisuus” gjord av Sundqvist (2016), är något som även lyfts fram som en del av slöjdföstran i LP 2016. Historiskt sett har slöjddämnet år efter år utvecklats och blivit alltmer mångsidigt. Fokus har gått från ursprungligen husbehovsslöjd till en alltmer allmänbildande utbildning allteftersom teknologin i samhället utvecklats och behoven förändrats (Borg & Lindström, 2008; Lindfors, 1995; Suojanen, 2000). Mångsidig kompetens framträder som en grundstomme för undervisningen i de nyaste läroplansgrunderna (LP 2016) och nya ämnesinnehåll i slöjden har även tillkommit, bland annat programmering (Utbildningsstyrelsen, 2014). En utökad mångsidighet medför dock potentiella problem. Ett bredare ämnesinnehåll utan flera veckotimmar innebär en av två möjliga utfall. Antingen ytligare undervisning med mera bredd, eller fördjupad undervisning inom specifika slöjdområden som anses väsentliga. Vad som sedan anses väsentligt är väldigt individuellt.

Gällande framställandet av produkter i slöjdundervisningen framkom önskningsar om att undervisningen skulle behandla både hela och partiella slöjdprocesser, vilka diskuteras av diverse forskare i teorikapitlen (Borg & Lindström, 2008; Degerfält & Porko-Hudd, 2008; Hartvik, 2013). Vissa ville lära sig en hel process från början till slut medan andra hellre gjorde från en färdig modell eller någon annans ritning.

Med vardagsbehov i åtanke är det ju vanligt i dagens läge med byggsatser bestående av färdiga komponenter som man med hjälp av instruktioner skruvar ihop själv hemma. Några respondenter nämner IKEA-möbler som exempel. Att få bekanta sig med olika typer av byggsatser är ytterst relevant idag. Många produkter säljs i form av byggsatser och därför är en grundläggande bekantskap med dem värdefullt. Utöver diverse möbler finns det såklart Legoklossar för barn, och inom speciellt teknik finns det många apparater som helt enkelt är så komplicerade att komponenterna i sig inte går att tillverka själv.

Övriga kategorier som framkommer är alla av en mycket konkret karaktär. Att känna till olika användbara konstruktioner och teorier inom hållfasthetslära som kan implementeras i vardagsprojekt och installationer i det egna hemmet ses som viktig kunskap för de respondenter som tycker om att göra saker själv. En terrass är visserligen något man vanligen inte skulle

bygga i slöjdundervisningen (i alla fall inte i full skala), men konstruktionen och teorin bakom kunde mycket väl utforskas i skolslöjden. Förutom nyinstallationer är möbelrestaurering ett önskvärt inslag i slöjdundervisningen. Det är klart att möbler i alla hem slits ut och går sönder med tiden. Men hur går man tillväga när det händer? De som *vet hur man gör* kan ju reparera den söndriga möbeln, men de som inte kan, då? Ifall ingen som besitter kunskaperna för att kunna reparera möbeln finns till hands, hamnar möbeln slängas. Som konstaterat av respondent 4, ”Slit-och-släng samhället skulle frodas [utan slöjdkunskaper]”. Här tangeras återigen handlingsberedskapen.

8.1.3. Synen på slöjden som skolämne

I enlighet med den allmänna synen på slöjdämnet i Norden, var det en överväldigande majoritet av respondenterna som beskrev skolslöjden som ett praktiskt ämne som utgör en viktig motvikt till de mera teoretiska läroämnena. Denna aspekt av slöjdämnet diskuteras i teorikapitlen av bland annat Porko-Hudd m.fl. (2015). I Hartviks (2013) andra existensmotiv för slöjdämnet, *läroämnena av olika karaktär*, betonas vikten av att det finns variation bland läroämnena. Alla elever ska kunna finna områden de är bra på. Bland respondentsvaren framkommer att det ofta är ”[...] andra elever som är begåvade på slöjd än de andra ämnena” (Respondent 6) och att man ofta får ”[...] se en annan sida av eleverna under slöjdlektionerna än under andra ämnens lektioner” (Respondent 1). I båda fallen syns att variationen har en positiv inverkan på eleverna. Slöjdandets manuella karaktär, som även beskrivs av Hartvik (2013), syns tydligt genom att det som sker i slöjdprocessen ofta är konkret och ger synliga resultat. I slöjden får eleverna arbeta med händerna och forma olika material för att framställa artefakter, vilket påpekas av en respondent är unikt för slöjdämnet. Detta konstaterande bekräftas av Johansson (2009). Trots att ämnet kan ses som en betydelsefull kontrast i en undervisningsmiljö som kan upplevas statisk och som involverar mycket så kallad ”katederundervisning” där eleverna förväntas sitta tysta och stilla, finns det en uppfattning om att läsåmnena värderades högre (Johansson, 2002).

Kategorin *Möjlighet till slöjdverksamhet*, berör de respondentsvar som beskriver slöjden som ett undervisningsämne där eleverna har fått möjligheten att slöjda. Som respondent 5 uttrycker det: ”För många kan det vara enda tillfällen de kan utöva slöjd, tyvärr”. Såväl Degerfält och Porko-Hudd (2008) som Johansson (2009) låter påskina att slöjdkunnande inte längre lärs vidare från generation till generation, så som tidigare. Därför är det få barn som har möjlighet att få utforska material, redskap och tekniker utanför skolmiljön. Hartviks (2013) tredje motiv, som också benämns möjlighet till slöjdverksamhet, berör även denna aspekt.

En respondent belyser verktygshantering som en central del av den allmänbildande grundläggande utbildningen. Hen menar att behärska verktyg i vardagslivet är minst lika grundläggande som att använda en penna eller en dator. ”Grundskolan är till för att ge oss alla en god grund, en stabil bas att stå på. Att behärska verktyg och den tankeprocess som hör med är något vi inte kan lämna till några få utvalda. Det utvecklar oss som människor” (Respondent 4). Citatet belyser den allmänbildande och utvecklande aspekten med slöjdämnet. Uttalandet betonar även det som Johansson (2011) för uppmärksamhet till angående fingerfärdighet; att förmågan att kunna ”tänka med verktyg” är en viktig kompetens som dessutom behövs i många yrken.

Den allmänna åsikten bland respondenterna är att slöjd är ett kreativt skolämne, men då frågan specificerades till att innefatta huruvida respondenterna själva tycker att de fick vara kreativa under slöjdlektionerna på 70- och 80-talet, kunde svaren variera. Flera respondenter hänvisar till inslag av modellbaserade undervisningsmetoder. Modellslöjden, som infördes och fick en viktig roll i slöjdundervisningen vid slutet av 1880-talet, har med tiden minskat i frågan om förekomst som en följd av att den inte uppfyllde de nya målen som lades upp för slöjdämnet (Hartvik, 2013; Lindfors, 1993; Nurmi, 1988; Nygren-Landgärds, 2003). Enligt Nygren-Landgärds (2003) var det mest revolutionerande inslaget i läroplanen 1970 den didaktiska arbetsområdesprincipen, vilket innebar individcentrerad och temabaserad undervisning. Svårigheter med att införa denna nya princip i finländska skolor har lett till att den traditionella modellslöjden delvis har överlevt ända in på 2000-talet (Nygren-Landgärds, 2003). Däremot framhåller en respondent att kreativitet inte upplevdes som så viktigt och att hen egentligen hellre utgick från någon annans idé vid produktframställningen. En aspekt som synliggjorts bland respondentsvaren är att det finns både för- och nackdelar med en styrd eller modellbaserad undervisning. Kreativiteten hämmas, men å andra sidan kan i vissa fall entusiasmen för en uppgift sjunka ifall eleven blir tvungen att konstant komma med egna idéer. Mindre planering innebär mera aktivt slöjdande.

8.1.4. En sammanfattande jämförelse mellan två generationers syn på slöjdämnet

Mellan de två åldersgrupperna uppenbaras både skillnader och likheter. Som tidigare nämnt, är undersökningsgrupperna för små för att resultaten ska kunna generaliseras, och det främsta syftet är därför istället att kartlägga vilka olika typer av uppfattningar som finns inom de undersökta grupperna. Däremot bör framläggas att de likheter som upptäckts, och som därtill bekräftas av tidigare forskning inom ämnet, är i min mening generaliserbara slutsatser. Vad som bör poängteras är att, som tidigare nämnt, vissa enkätfrågor har omformulerats och vissa

har bytts ut mot andra. Detta gör en tillförlitlig jämförelse mellan de två åldersgrupperna svårare att uppnå.

För att särskilja de två undersökta grupperna i diskussionen framöver, kommer de åtta deltagarna i den tidigare studien (Söderström, 2016) att benämnas *unga vuxna* eller *informanter*. De sju deltagarna i den aktuella studien kallas *medelålderspersoner* eller *respondenter*.

Utgångsläget i frågan om mängden bekantskap med slöjdämnet verkar vara av motsvarande grad i båda grupperna. I respektive grupp hade alla utom en deltagare valt teknisk slöjd under lågstadiet fram till årskurs 7, och fyra i varje grupp hade valt teknisk slöjd som valbart läroämne under årskurs 8 och 9. I den fortsatta utbildningen fanns dock skillnader. Endast en informant har någon form av slöjdrelaterad utbildning, medan fyra respondenter har det.

Den allmänna synen på slöjdämnet är väldigt lika i båda åldersgrupperna. En tydligt framträdande uppfattning bland både informanterna och respondenterna är att slöjden är ett läroämne där eleverna inte måste sitta stilla; ett praktiskt ämne där de får vara kreativa, arbeta med sina händer och se ett konkret resultat. Slöjd ger en paus från mer teoretiska läroämnena och visar att skolan finns till för alla elever. Därtill erbjuder slöjdämnet möjligheten att få idka slöjdverksamhet i och med att många inte har den möjligheten utanför skolan, något som poängteras av både unga vuxna och medelålderspersoner. Enligt tidigare konstateranden, stämmer denna bild av slöjdämnet överens med den allmänna uppfattningen i Norden (Hartvik, 2013; Johansson, 2009; Porko-Hudd m.fl., 2015).

En intressant distinktion i den allmänna beskrivningen av slöjdämnet är däremot att största delen av de unga vuxna beskriver slöjden som "rolig", vilket är en beskrivning som inte en enda gång förekom bland medelålderspersoner. Det här beror antagligen främst på att enkätfrågorna formulerats olika i de två studierna. De unga vuxna fick två frågor, "Hur uppfattar du slöjden som skolämne?" och "Hur upplever du att slöjden skiljer sig från andra ämnen?". Medelålderspersoner fick endast frågan, "Hur upplever du slöjdämnet i relation till de andra skolämnena?", vilket jag vid utformandet av frågan såg som en kombination av de två tidigare nämnda frågorna. Ifall medelålderspersonerna då här hade beskrivit slöjdämnet som "roligt" kunde det ha implicerat att de övriga läroämnena *inte* är det.

Både unga vuxna och medelålderspersoner ser slöjden som ett skolämne där eleverna får lära sig grundläggande färdigheter så som verktygshantering och behärskanen av olika tekniker. I vardagen är det däremot nästan enbart medelålderspersoner som anser att de faktiskt har haft nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhållit i skolslöjden. Unga vuxna ser visserligen

den potentiella nyttan, vilken också överensstämmer med medelålderspersonernas syn på nyttan, men de flesta uppger att de inte i praktiken utnyttjat slöjdekunskaper och -färdigheter i sin vardag. Samtliga medelålderspersoner uppgav att de har nytta av slöjdekunskaper i vardagen i en eller annan form, medan det bland unga vuxna endast fanns två som sa att de har haft nytta av slöjdekunskaper i vardagen, och resten var tveksamma eller uppgav att de inte haft nytta. Här spelar förstås åldern och livsskedet en viss roll. För unga vuxna, som kanske nyligen flyttat hemifrån och antingen studerar eller jobbar medan de bor i lägenhet (vilket hälften uppgav att de gjorde), kanske slöjdekunskaper inte alltid upplevs vara så relevanta i vardagen. För medelålderspersonerna, där alla utom en bor i egnahemshus, blir praktiska tillämpningsområden så som byggandet av terrass och diverse reparationer och installationer i hemmet betydligt viktigare.

Oinspirerande inslag i slöjdundervisningen som exemplifierats av en informant samt en respondent är att det ibland spenderades för mycket tid och energi på att hyvla och slipa stora ytor för hand. För övrigt var unga vuxna i största allmänhet aningen mera skeptiskt inställda till undervisningsinnehållet. Medelålderspersonerna upplevdes som ganska nöjda. Båda åldersgrupperna ansåg dock att undervisningen borde fokuseras mera på vardagsnytta. Denna önskan var däremot mycket mera framträdande bland de unga vuxna.

8.2. Metoddiskussion

Som påpekat i metodkapitlet, användes samma datainsamlingsmetod som i kandidatavhandlingen, Söderström (2016). Även denna gång upplevdes metoden ändamålsenlig för studiens syfte. Enkätundersökningen gav önskat resultat och fungerade smidigt. Webbenkät var definitivt ett bättre val än intervju med tanke på denna undersökningsgrupp. En enkät undviker intervjuareffekten och det gav mig dessutom möjlighet att undersöka en större grupp än vid en intervju.

Däremot uppstod en situation då en av respondenterna på grund av missuppfattade frågor i webbenkäten fick möjlighet att besvara de resterande enkätfrågorna för hand på en utskriven version av enkäten. Detta inträffade vid ett senare tillfälle då respondenten i fråga var på besök i andra ärenden. Tyvärr hade jag inte möjlighet att personligen närvara vid detta tillfälle, men en annan familjemedlem hjälpte till med att gå igenom frågorna samt försöka tydliggöra eventuella oklarheter. Den här ytterst okonventionella lösningen anser jag däremot att skadade validiteten i det här fallet. Flera av frågorna förblev missuppfattade, vilket kunde ha undvikits ifall jag själv haft möjlighet att vara närvarande för att förtydliga och omformulera dem. Detta

är däremot ett lärdomstillfälle för mig och antyder om att den bästa lösningen i det här enskilda fallet skulle ha varit en muntlig intervju.

Jag överskattade min egen nivå av bekantskap med och kännedom om webbenkätens funktionalitet som en följd av att jag använt tjänsten förut, vilket ledde till att jag försummade vikten av repetition. När massutskicket genomfördes hade jag nämligen glömt bort tjänstens egen massutskicksfunktion där samtliga e-postadresser matas in och med en knapptryckning skickas enkäterna ut direkt via tjänsten. Den metoden skulle ha skickat en unik länk till varje deltagare som därtill skulle ha tilldelats en personlig svarsidentitet som korresponderar med respektive deltagares e-postadress. Detta var fallet vid datainsamlingen för kandidatavhandlingen, men inte i fallet av den aktuella studien. Den här gången kopierade jag enkätlänken som genererats av enkättjänsten och skickade ut den individuellt till varje deltagare. Ifall jag hade gjort ett massutskick från min e-post skulle deltagarna ha kunnat se varandras e-postadresser vilket skulle ha stridit mot konfidentialitetslöftet jag gav samtliga potentiella respondenter innan massutskicket. Slutresultatet blev trots allt ändå lyckat. Enda praktiska skillnaden denna gång var att svarsidentiteterna endast angavs i form av en sifferkod istället för en e-postadress. Det gjorde att man inte nödvändigtvis kunde känna igen deltagarna och följaktligen inte kunde skicka påminnelse åt rätt person eftersom det inte syntes vem som svarat. Lyckligtvis var respondenterna så pass få att jag kunde lista ut deras identitet på basis av enkätsvaren. Visserligen ett litet förbiseende från min sida, men ändå något som bör undvikas i fortsättningen, speciellt i situationer då det gäller ett större antal respondenter som dessutom ofta är anonyma.

I den jämförande diskussionen mellan de två åldersgrupperna upptäcktes att vissa typer av svar endast förekom i den ena studiens resultat. Detta konstaterades vara följden av att enkätfrågorna hade reviderats inför den andra studien för att bättre fokusera på vardagsnyttan med slöjdämnet. Nackdelen var att frågor som berörde den allmänna uppfattningen av slöjden som skolämne delvis föll bort på grund av att de i stunden upplevdes som mindre viktiga frågor. Genom noggrannare och utförligare pilotstudier kunde detta ha undvikits.

8.3. Förslag till fortsatt forskning

Vid den tiden då jag inledde skrivandet av min kandidatavhandling, Söderström (2016), var forskning inom temat *nyttan med slöjd* inte lika utbrett som det är i skrivandets stund. Att slöjdämnets existens ifrågasätts från olika håll är ofta i hänvisning till den snabba teknologiska utvecklingen i samhället. Därför anser jag att är ytterligare forskning inom temat kunde fokusera på framtidsvisioner för slöjdämnet. Studier som gjorts av bland annat Sundqvist

(2016) lägger fokus på förnyande av slöjden i form av införandet av nytt ämnesteknologiskt innehåll i undervisningen.

Givetvis kan ytterligare jämförelsestudier med antingen äldre eller yngre respondenter genomföras. Med resultaten från denna studie i åtanke kunde även en studie genomföras där fokus läggs på vardagsnyttan i direkt relation till specifika boendeförhållanden. Har husägare mera användning för slöjdkunskaper och -färdigheter i vardagen än någon som bor i höghus?

Referenser

- Backman, P. & Höglund, C. (1999). *Samhällsutvecklingen och slöjden i läroplanerna. En litteraturstudie om förhållandet mellan samhälle, arbete och slöjdundervisning*. Opublicerad avhandling pro gradu i slöjdpedagogik. Åbo Akademi. Institutionen för lärarutbildning. Enheten för slöjdpedagogik och huslig ekonomi.
- Björk, M. (1997). *Hemarbetets modernitet – en fråga om kön, kunskap, tid och rum*. (Trita-ARK. Akademisk avhandling, 1997:1). Stockholm: Tekniska högskolan.
- Borg, K. (2009). Alla dessa slöjdpåsar. KRUT, Kritisk utbildningstidskrift. Nr 133/134, 16–23.
- Borg, K. (2001). *Slöjdämnet: intryck - uttryck - avtryck*. (Akademisk avhandling). Linköping: Linköpings universitet
- Borg, K. (1995). *Slöjdämnet i förändring, 1962-1994* (LiU-PEK-R-191). Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Borg & L. Lindström (2008) Inledning. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.) *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*, (s. 7–10). Stockholm: Lärarförbundets förslag.
- Brännkärr, P. (2016). *"Textilslöjdsundervisningen skall vara uppmuntrande för ALLA elever": En studie om hur textilslöjds lärare förhåller sig till begåvade elever*. Opublicerad avhandling för pedagogiemagisterexamen. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.
- Cygnæus, U. (1861). *Förslag rörande Folkskolväsendet i Finland enligt Kejserliga Senatens uppdrag*. Helsingfors: Kejserliga Senatens tryckeri.
- Degerfält, I. & Porko-Hudd, M. (2008). Informationsteknik – ett redskap i slöjden. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.) *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*, (s. 113–123). Stockholm: Lärarförbundets förslag.
- Ekström, A. (2008). Provlapp eller själ? Om relationer till slöjdföremål. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.) *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*, (s. 171–186). Stockholm: Lärarförbundets förslag.

- Elo, J. (2015). *Företagsamhet i skola och utbildning: Lärares tankar om förutsättningarna att nå målen i temaområdet Deltagande, demokrati och entreprenörskap* (Akademisk avhandling). Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen [Introduktion till kvalitativ forskning]. Tampere: Vastapaino.
- Evertson, L-M. (2005). *Handarbetsundervisningen på 1930-talet*. Opublicerad avhandling för pedagogiemagisterexamen. Pedagogiska fakulteten, Åbo Akademi, Vasa.
- Finlands Hantverksmuseum (2009). Tillgänglig:
http://www.craftmuseum.fi/svenska/utställningar/tidsresa_in_i_handarbetet.htm
 (5.10.2016).
- Föreningsresursen. (u.å.a). Tillgänglig:
https://www.foreningsresursen.fi/foreningsarbete/utvardering_och_uppfoljning/
 (21.11.2018).
- Hartvik, J. (2013). *Det planlagda och det som visar sig: Klasslärarstudernades syn på undervisning i teknisk slöjd* (Akademisk avhandling). Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Hartvik, J., & Porko-Hudd, M. (2018). Slöjdforskning i fokus. *Techne Series - Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 25(3), 94-108. Hämtad från
<https://journals.hioa.no/index.php/techneA/article/view/3030>
- Hasselskog, P. & Johansson, M. (2008). Slöjdämnet efter millennieskiftet. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.), *Slöjda för livet - Om pedagogisk slöjd* (s. 15– 28). Stockholm: Lärarförbundet.
- Höstfält, G. (2015). *Resultatinriktad individualisering i skolans inre arbete: En grundad teori om utvecklingssamtal, skriftliga omdömen och individuella utvecklingsplaner på grundskolans högstadium* (Akademisk avhandling). Stockholm: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Illum, B. & Johansson, M. (2009). Vad är tillräckligt mjukt? – kulturell socialisering och lärande i skolans slöjdpraktik. *FORMakademisk*, 2(1), 69– 82. Tillgänglig:
<https://journals.hioa.no/index.php/formakademisk/article/view/62/29> (30.7.2015).

- Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik i skolan: hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap* (Akademisk avhandling). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, M. (2008). Kommunikation i skolans slöjdpraktik. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.) *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*, (s. 145–157). Stockholm: Lärarförbundets förslag.
- Johansson, M. (2009). Slöjdämnet - Urgammalt, modernt och coolt [Elektronisk version]. *KRUT, Kritisk utbildningstidskrift*. Nr 133/134, 5–13.
- Johansson, M. (3 februari 2011). *Slöjd ger kunskap för livet*. Slöjdforum. Tillgänglig: <http://www.lararnasnyheter.se/slojdforum/2011/02/03/slojd-ger-kunskap-hela-livet> (19.8.2015).
- Kananoja, T. (2006). *Uno Cygnaeus, den finska folkskolans och slöjdens fader*. Tillgänglig: http://www.jyu.fi/tdk/museo/kasityo/Uno_ruots.doc (17.10.2016)
- Kommittébetänkande 1970: A4. (1970a). *Grundskolans läroplanskommittés betänkande I: grunderna för läroplanen*. Helsingfors: Statens tryckericentral.
- Kommittébetänkande 1970: A5. (1971b). *Grundskolans läroplanskommittés betänkande II: läroplan för läroämnena*. Helsingfors: Statens tryckericentral.
- Kyrö, P. (1998). *Yrittäjyyden tarinaa kertomassa*. Helsinki: WSOY.
- Lag 628/1998. *Lag om grundläggande utbildning*. Helsingfors: Finlands författningssamling.
- Lindfors, L. (1991). *Slöjddidaktik. Inriktning på grundskolans textilslöjd*. Helsingfors: Finn Lectura.
- Lindfors, L. (1992). *Formgivning i slöjd. Ämnesteoretisk och slöjdpedagogisk orienteringsgrund med exempel från textilslöjdsundervisning*. (Rapporter 1/1992). Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Lindfors, L. (1993). *Slöjdfostran i kulturkampen Del I. Studier i den finländska skolslöjdens läroplaner 1912–1994*. (Rapporter 4/1993). Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.

- Lindfors, L. (1995). Slöjdföstran i kulturkampen. Del II. En översikt av slöjdpedagogikens utvecklingshistoria i ett finländskt perspektiv (Publikationer från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi 20/1995) Vasa: Åbo Akademi.
- Martens, A-C. (2016). *Skolan är inte till för slöjdlärarna*. Tillgänglig: <https://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-martens/skolan-ar-inte-till-for-slojdlararna-1/> (21.11.2018).
- Metsärinne, M. (2008). *Suomen koulukäsityön neljä aikakautta opetussuunnitelmien ja teknisen työn oppikirjojen kuvauksena - kohti monipuolista koulukäsityön tutkimusta ja käytänteitä* [Four School Sloyd Periods of Finland by Description of Curriculums and Technical Work Schoolbooks – Toward Multilateral School Sloyd Research and Practice]. (Techne series. Research in Sloyd Education and Craft Science A:13/2008). Rauma: NordFo.
- Nationalencyklopedin. (u.å.a). Nytt. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nytt> (23.7.2015).
- Nationalencyklopedin. (u.å.a). Nytt. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/nytt> (23.7.2015).
- Nationalencyklopedin. (u.å.a). Slöjd. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/slöjd> (8.11.2016).
- Nurmi, V. (1988). *Uno Cygnaeus. Suomalainen koulumies ja kasvattaja* [Uno Cygnaeus. Den finländska skolmannen och pedagogen]. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Oja, M., Johansson, M. & Sjöberg, B. (2014). Kommunikationens inbäddade resurs för lärande i slöjdundervisning. *Forskning om undervisning och lärande*, 12, 5–20. Tillgänglig: http://www.forskul.se/ffiles/006D1686/FUL12_slöjd.pdf (21.11.2018).
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Porko-Hudd, M., Sjöberg, B. & Sunngren, M. (2015). Slöjdförfröjd - *Didaktiska diskussioner om och idéer för slöjdundervisningens upplägg*. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.

- Pöllänen, S. (2015). *En hel slöjdprocess i den grundläggande utbildningen*. Tillgänglig: http://www.edu.fi/grundlaggande_utbildning/slojd/lp2016_-_stodmaterial_i_slojd/en_hel_slojdprocess_i_den_grundlaggande_utbildningen (23.9.2016)
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2000). Käsityön erilaiset merkitykset opetuksen perustana [Slöjdens olika betydelser som grund för undervisning]. I J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (Red.), *Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta* (s. 233–253). Joensuu: Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Tillgänglig: <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/kipinat/PDFt/SPetTK2.pdf> (26.5.2016)
- Robinson, K (2006). *Do schools kill creativity?* [Dödar skolorna kreativiteten?] Tillgänglig: http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity/transcript (30.7.2015).
- Rönkkö, M.-L. (2011). *Käsityön monet merkitykset: opettajankoulutuksen opiskelijoiden käsityölle antamat merkitykset ja niiden huomioon ottaminen käsityön opetuksessa*. Turku: Turun yliopisto.
- Salomon, O. (1893). *Tankar om slöjd, uppfostran och lärarebildning. Tal hållna vid läroanstalterna på Nääs*. Stockholm: Beijer.
- Singleton, W. T. (1978). *The Analysis of Practical Skills. The Study of Real Skills*. Volume I. Edinburgh: R. & R.
- Skolstyrelsen. (1985). *Grunderna för grundskolans läroplan 1985*. Helsingfors: Statens tryckericentral.
- Skolverket. (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Ämnesrapport slöjd* (Ämnesrapport till rapport 253) (Hasselskog, P. & Johansson, M., författare). Stockholm: Fritzes.
- SO-rummet. Tillgänglig: <https://www.so-rummet.se/content/kortfattat-om-skravasendet> (21.11.2018).
- SO-rummet. Tillgänglig: <https://www.so-rummet.se/kategorier/skravasendet> (21.11.2018).

- Somersalo, A. (2016). *Slöjden förr och nu: En innehållsanalys av mål för slöjden i de riksomfattande styrdokumentet 1970–2016*. Opublicerad avhandling för pedagogiekandidatexamen. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundqvist, E. (2016). *Programmera mera i slöjden: En aktionsforskning kring införandet av ny ämnesteknologi i slöjdundervisningen*. Opublicerad avhandling för pedagogiemagisterexamen. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.
- Suojanen, U. (1993). *Käsityökasvatuksen perusteet* [Slöjdpedagogikens grunder]. Porvoo: WSOY.
- Suojanen, U. (2000). Slöjd och samhällsförändring. I U. Suojanen & M. PorkoHudd (Red.), *World-wide sloyd. Ideologi för framtidens samhälle. Dokumentation från NordFo-symposium Vasa, 26.-27.11.1999*. (Techne 289 serien. Forskning i slöjdpedagogik och slöjdvetenskap B:8/2000, s. 65–98). Vasa: NordFo.
- Svenska akademiens ordbok. (1981). *Ordbok över svenska språket* (Tjugoåttonde bandet, Sluvra – Solanin). Lund: Svenska akademien, Gleerup.
- Synonymer.se - Lexikon & ordbok för svenska synonymer. (u.å.a). Nyttä. Tillgänglig: <http://www.synonymer.se/?query=nyttä> (23.7.2015).
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Säljö, R. (2008). Den materiella kulturen och vårt kunskapande. Ingår i K. Borg & L. Lindström (Red.), *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd* (s. 11–14). Stockholm: Lärarförbundet.
- Söderström, D. (2016). *"Det är en bra sak att själv kunna fixa grejer": En kvalitativ studie kring unga vuxnas syn på den praktiska nyttan med teknisk slöjd inom grundskoleutbildningen*. Opublicerad avhandling för pedagogiekandidatexamen. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi, Vasa.
- Trost, J. (2004). *Kvalitativa intervjuer* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsstyrelsen. (1994). *Grunderna för grundskolans läroplan 1994*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen. (2004). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Tillgänglig: http://www.oph.fi/lp2016/grunderna_for_laroplanen (5.1.2017).

Bilagor

Missiv

Hej!

Jag är slöjdläroarstuderande vid Åbo Akademi och närmar mig slutet av mina studier. Föreliggande enkät är en del av min pro gradu-avhandling: En kvalitativ undersökning kring medelålderspersoners syn på nyttan med teknisk slöjd i skolan.

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur personer födda runt 70-talet ser på slöjdämnet i skolan, vilken nytta de upplever att slöjden kan ge till vardagen, hur slöjdämnet borde se ut och huruvida de upplever att slöjdämnet fortfarande behövs eller inte.

Alla potentiella respondenter är handplockade från olika delar av Finland för att ge den spridning jag är ute efter. Denna elektroniska enkät består av 13 öppna frågor och tar uppskattningsvis 15–30 minuter att fylla i och jag uppskattar verkligen ifall du vill ta dig tid att delta i undersökningen.

Vänligen skicka in enkäten innan 31.8.2018.

Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt och resultaten kommer endast att användas i forskningsändamål.

Om du har frågor eller funderingar, ta gärna kontakt med mig, antingen via telefon eller epost.

Tack på förhand!

Hälsningar,
Daniel

Söderström

[e-postadress]
[telefonnummer]